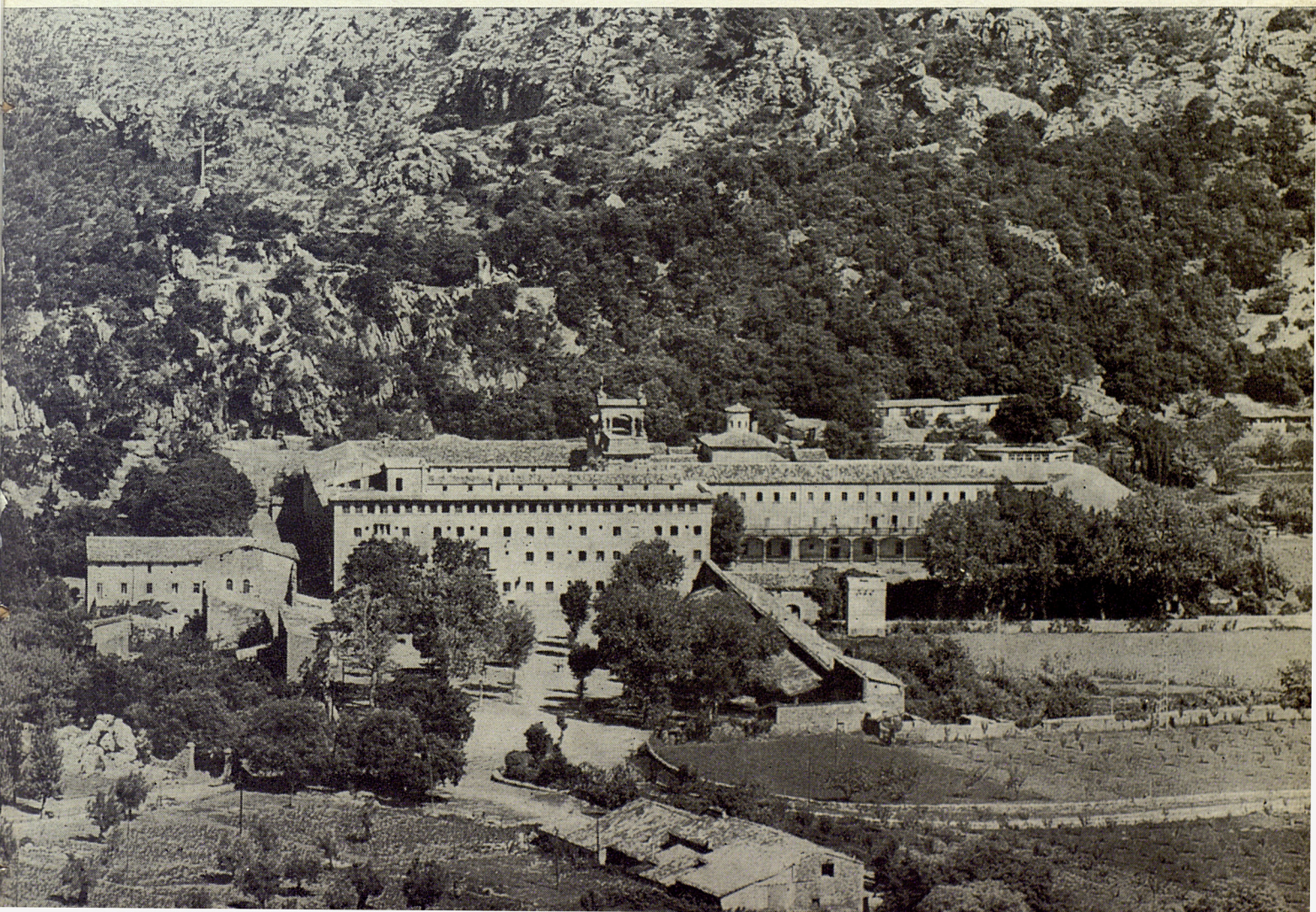

LLUC

SETEMBRE 1970

Bar Restaurant CA S'AMITGER

Vos hi serviran els millors plats
típics de Mallorca

Telèf. 11 - LLUC

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

FAIXES REINA

Josèp Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

**GALLETES QUELY
I CAN GUIXA**

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

Correu dels amics

ELS IMMIGRATS I LA LLENGUA

Sr. Director de la Revista LLUC.

Que ningú no s'ofengui de les meves manifestacions. Hi ha veritats que s'han de dir en família, mai fora casa; i pens que LLUC és ca nostra i és a LLUC que hem de fer uns certs aclariments.

Vull referir-me a la carta que «un mallorquí ofendit» va publicar a un diari de Palma, i que al meu entendre, reclama unes puntualitzacions honorades.

Aquest mallorquí se va ofendre perquè al restaurant de l'aeroport va demanar, en mallorquí, un cafè amb llet, i el cambrer —un immigrant castellà— li espetà que no li parlàs en rus. El cambrer, per lo vist, s'havia oblidat que se trobava a Mallorca, i que era ací on se guanyava —o se suava!— les sopes.

Honradament, els mallorquins devem treballar amb zel per la defensa de la nostra personalitat i la nostra llengua. Però en aquest cas concret i d'altres de semblants, la nostra tasca serà més eficaç si procedim amb un sentit més pedagògic. Pel contrari, podríem perdre la raó.

El cambrer i tants d'immigrants castellans, no sempre han vingut ben bé per pròpia voluntat —encara que ho pugui semblar—, sinó més aviat empesos per urgents necessitats de viure. I en aquestes condicions es difícil demanar-los una mentalitat, ni menys encara una cultura. Ells han hagut d'acceptar una feina dura —perquè la feina del cambrer ho és ben dura!—; on la remuneració per bona que sigui, mai no compensa l'esforç que li és exigit un dia i un altre dia.

Els mallorquins no deuríem desfegar-nos mai davant un obrer en aquestes

condicions.

En lloc d'esqueixar-nos les vestidures en un cas així, ens hauríem d'ofendre més tost de nosaltres mateixos, dels mallorquins com a col·lectivitat, que restam impassibles davant les manifestacions espirituals autòctones, i tant se'ns en dona de la llengua als diaris, a les esglésies i a onsevulla. Ens hauríem d'ofendre de la blederia de certs pares i mares ben mallorquins, que s'esforcen per imposar un clima anti-mallorquí dins les seves famílies, i obliguen a usar el castellà als seus fills, perquè els sembla que això fa «més mono», o potser hi veuen una manera de lluir la seva vanitat personal. O d'aquests pares i mares que s'indignen si els deis que a l'escola haurien d'ensenyar la llengua materna als nostres infants. De coses d'aquestes, colgades en els criteris estancats de molts de paisans nostres, sí que ens n'hauríem d'ofendre, i no poc!

Quan els mallorquins haurem cobrat consciència de nosaltres mateixos, i no es doni aquesta cursileria col·lectiva, això dels immigrants castellans seran faves comptades. Mentres, més que denunciar públicament certes grolleries, cerquem amb molt bones formes d'integrar-los, que no puguin veure's en la necessitat de crear-se un «ghetto»; i si tant voleu, parlem-los en mallorquí, però amb un mallorquí saturat d'afecte i de comprensió; procurem que ells se sentin bé entre nosaltres, endoliguem-los la seva situació, oferiguem-los millors col·locacions laborals. I tot això sense deixar de demanar que a les nostres esglésies se resi i se prediqui en mallorquí. Així començarem la casa pels fonaments i no per les teulades.

PONÇ ARNAU

Sumari

Correu dels amics	1
La Mare de Déu de Lluc, per Miquel Gayà	3
La història d'un poble contada pels seus homes, per Joan Miralles i Montserrat	4
L'escarabató, per Josep M. Palau i Camps	7
Art. Beulas i el paisatge espanyol (<i>Versió d'un assaig de José Hierro</i>)	10
El pi de l'esperança, per Bernat Vidal i Tomás	12
Necessitats culturals, per Descalç	13
Noves espigoladures en la poesia de Miquel Costa i Llobera, per Gabriel Llompart, C.R.	14
Entorn de «La Balenguera», per Octavi Saltor	18
Poesia, per Damià Ferrà-Ponç	22
Dos poemes, per Josep Maria Llompart	23
Rosa dels vents	24
Coneixement per la imatge i investigació his- tòrica, per M. Villangómez Llobet	26

PORTADA:

Pel mes de Setembre el Santuari de Lluc s'enjoia amb l'esplendor de La Diada i la celebració de la festa litúrgica de la Patrona de Mallorca.

LLUC

Revista mensual

Any L - Núm. 594 - Setembre 1970

Direcció i Administració: PP. Missioners dels SS. Cors
C/. de la Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS
Director religiós: CRISTÓFOR VENY, M. SS. CC.
Subdirector religiós: GUILLEM CELIÀ, M. SS. CC.
Secretari: MIQUEL GAYÀ

Subscripció: 150 ptes. anuals
Estranger: 200 ptes. anuals

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

Hostal de la Font Coberta

Un lloc pulcre i econòmic al servei dels pelegrins.

Cuina espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

Servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunions.

NOTA. - Per a grans banquetes de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

LLUC - Tel. 9

Banderins

SALMA

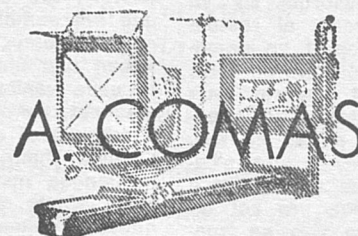
Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Bar restaurant de Lluc i Fonda del Monestir

Per a Noces i primeres Comunions
i tota classe de serveis als pelegrins

LLUC - Tel. 6

La Mare de Déu de Lluc

Ja a les acaballes de l'estiu, quan el flam de la canícula comença a cedir, i un aire de setembre enfresqueix les nostres muntanyes, l'Església mallorquina celebra la festa litúrgica de la Mare de Déu de Lluc, Reina i patrona de l'Illa. En aquests temps d'abúlia i d'indiferència religiosa, caldria parlar-ne de les significacions terals i històriques que entranyen la nostra advocació lucana.

Si la catalanització de Mallorca és un fet de l'Edat Mitjana, perfectament historiat, que s'esdevé l'any 1229, i la capella de Sancte Marie de Lucho la trobam documentada en els anys 1268 i 1273, no són en canvi tan fàcilment historiables ni la cristianització de l'Illa —que podem suposar en les mateixes albes de la nostra Era—, ni l'antiguitat del culte a la Mare de Déu per les vessants d'Escorca. Ací la llegenda —bellíssima, no podriem negar-ho— manlleua la funció als documents. Un dissabte decapvespre, pel mes de setembre, quan el cel se torna rosa pels torrents de Lluc, tot d'escolanets del cel deixaren sentir una música pels aires, i una resplendor de Déu eixia per les llivanyes del rocam. L'escolania de la glòria cantava la sabatina entorn d'una imatge escondida entre les penyes. Un pastoret moro ho contemplava esbalait i ho participava al monjo d'Escorca. El dissabte vinent se repetia el succés del prodigi. La llegenda segueix amb primfilada poesia...

A través dels segles, el fet de la Trobada es celebrarà a Lluc cada dissabte amb un especial culte de la sabatina. Els escolans del cel se tornen els «nins blaus» que la Verge tostempes se tria d'entre tots els pobles de Mallorca. El pastor i el monjo s'han tornat pelegrins que sempre arriben de per tots els indrets. Les estrelles que brillen pel rodal, volen sentir el Rosari dels Blauets, i, com ha dit un escriptor nostre, «s'acosten rodant, de puntetes, a Lluc». «Damunt la cúpula del temple, es posen a teixir una gran corona de nebulosa a la Verge, mentre els nins de l'Escolania tixen la seva en llatí, amb les seves veus blanques i lleugeres com ales de coloma».

Ei fet de la Trobada vincula el cristianisme de la Reconquesta amb el cristianisme d'abans de la dominació moresca. ¿I per què el pastorell de la tradició és un esclau moro, i la Verge és també morena com «el pa torrat»? ¿Quin substrat, amb poderoses llecors i relam indígenes, batega i pren vida en el poema del nostre poble? ¿Quan començà exactament el culte cristià a la capella de Lluc? ¿Quan hi començà a ser venerada la Mare de Déu?

Desfila una processó de segles, i entre la broma dels temps i els avatars de la història, Lluc esdevé el cor de la nostra llar, i la Verge morena s'hi torna Mare de tots els mallorquins. Del 1456 daten la fundació del Priorat i la Col·legiata, amb bul·les expresses del Papa Calixte III. L'escolania és esmentada i reglamentada en les «ordinacions» del 1531, i el nom de «minyons blaus» aplicat als nostres escolanets figura en documents del 1721. Quan en el segle passat decau la seva esplendor, és Mallorca tota qui amb el seu bisbe fan possible l'apoteosis de la Coronació pontificia; diada realment única en els esdeveniments religiosos de l'illa. I una Comunitat mallorquina que s'acaba d'estrenar, reemplaça —ara farà vuitanta anys— els canonges de la Col·legiata.

Així Lluc esdevé per a Mallorca un llumener de resplendors úniques projectant-se en l'avenir.

LA HISTÒRIA D'UN POBLE CONTADA PELS SEUS HOMES

per Joan MIRALLES I MONTSERRAT

Dèiem en un altre article d'aquesta mateixa revista que el viure en un poble i estudiar les reaccions i el comportament dels seus habitants significa un gran avantatge per a poder copsar amb tota la seva amplitud els diferents aspectes de la nostra cultura. I és que els pobles representen el vertader germen que ha donat lloc a la major part d'institucions humanes de la nostra societat. És igualment dins aquest microcosmos geogràfico-humà on es conserven millor les estructures antigues dels països, que moltes vegades daten de la més remota Edat Mitjana. En el cas de Mallorca, per exemple, fóra impossible estudiar qualsevol assumpte relacionat amb la cultura popular, sigui folklore, història econòmico-social, etc., sense comptar amb la ruralia. Això s'esdevé també en el camp de la lingüística; així veim que allà on es conserva millor el català importat pels conqueridors en el segle XIII, és precisament en els pobles. Quin ciutadà domina tant bé els girs i expressions típiques de la nostra llengua com els pagesos de Lloret, Biniali, Ariany, Petra o qualsevol altra de les nostres viles? I és que el vertader aprenentatge de la llengua no consisteix precisament en aprendre's de cor el «Fabra» o un altre diccionari. Molt millor fóra acostumar-se a conversar sovint a foravila amb aquests pagesos, encara verjos d'aquella confusió lingüística en què cauen tants de mallorquins que en comptes d'escoltar es seus padrins per aprendre a xerrar prefereixen emprar mots més «moderns» que semblen menys «pagesos» però que molt freqüentment no són sino desbarats gramaticals o bé flagrants castellanismes. I és que cal no oblidar que primer és la llengua parlada, la llengua del carrer i del camp, i després, solament després, és quan el lingüista, dins la seva torre de vori, confecciona el diccionari, crea la «paraula escrita».

Jo convidaria cada un dels erudits dels pobles o aquelles persones que «tenguin gust» per això, i un magnetofon, a que gravin, abans que sigui massa tard i tot hagi desaparegut, esborrat per aquest món estandarditzat que ens espera, aquests aparentment «petits personatges» de més edat, testimonis d'una Mallorca medieval que, per bé o per mal, se'n va per no tornar mai més.

Com ja férem en el número del més de maig passat transcrivim dues converses amb dues velletes montuïrenques, perquè puguin servir de pauta a aquestes persones que vulguin fer el mateix en altres llocs. Com de costum, hem procurat reproduir els trets lingüístics i les dades històriques que poden resultar més interessants.

I.—CONVERSA SOSTENGUDA AMB MARIA POMAR (ALOIA), NATURAL DE MONTUIRI, DE 81 ANYS

—«Recordau com anaven vestits un temps?».

—«Ets homos primerament anaven amb calçons amb bufes però jo ja no els he vist. A canostra n'hi havia bastants però ja estaven guardats; també duïen un guardapits d'indiana o de seda.

Maria Pomar a la seva juvenesa. Un temps i una forma de viure i de vestir evocats en la conversa d'aquest article.

Ses dones anaven vestides amb gipó, botonada i rebosillo. Després anaren amb volant i mocador, ja bastant més tard. Mumare era d'Andratx i va esser de ses primeres que en dugué a Montuïri. També duïen com una espècie de «cabreta» pes coll. Per anar ben mudades duïen uns foldons i un davantal d'aquests petits i un rebosillet. Jo en coneixia una que quan no anava mudada duïa una camia de drap, i per cloure-se s'obertura de sa camia duïa una guya de garanyer i es mocador damunt es cap amb un doblec a un cantonet, perquè no plegàs cap mal vici i anava d'aquesta manera ben sandunguera amb uns foldons encopinyats ben *guapos*.

—«I què menjàveu quan ereu joveneta?»

—«Molt malament. Sopes sense sofregir amb una gota d'oli. De vegades se partien una arengada entre dos.»

—«S'aixecaven molt prest a la primeria?»

—«En s'estiu, es temps de garbetjar, segar o batre, s'aixecaven a les dues i mitja o les tres. I a canostra, com que teníem botiga, allà on és ara sa Banca March, de vegades mos venien a tocar a les quatre de sa nit per una capseta de *mistros*».

—«I de comèdies antigues, quines recordau haver vist?»

—«Es calçons de mestre Lluç», «En Rovegó florit» i «En Llorenç malcasadís». També «La Mort i Passió», «Els Reis», «Sant Antoni al viu» i altres que no record.»

—«Que coneguèreu s'Arxiduc?»

—«Com que noltros érem botiguers, havíem d'anar a cercar oli a son Moragues. Mumare coneixia molt sa madona d'allà. Un dia li va dir que li agradaria molt veure s'Arxiduc. Li digueren que estava menjant en es jardí. Hi anaren i varen veure que menjava costelles amb sos dits. Mumare l'escometé: «I sa forqueta?». Ell respongué, mostrant-li ses mans: «Aquí en tenc deu». Quedaren ben astorades.»

—«I sa primera vegada que anàreu a Ciutat quan va esser?»

—«Hi solíem anar amb un carro ple de saques de paia i d'aquesta manera, trup trap trup trena fins que arribàvem! Sa primera vegada que vaig anar en tren pensava arribar en el cel quan vaig esser a Ciutat.»

—«Com jugaven ets al.lots antigament?»

—«Ets al.lots jugaven a la teia. Es dia des Puig agafaven ses que ja havien preparat temps enrera i venga cap a s'era! També tiraven amb passetja. Ses al.lotes jugaven a juli i també a una cosa que li deien mema. Per jugar-hi feien qua-

drets en terra. Llavonses anaven amb un test damunt es cap i caminaven *domés* amb un peu. Si es test queia damunt sa retxa perdien».

—«I quines costums antigues recordau?»

—«Es vespres es veinats des mateix carrer se solien reunir a una mateixa casa. Per il.luminar sa sala tenien un llum d'oli penjat a un pagès. Cadascú havia de pagar dos cèntims cada setmana pes consum. Ses dones mentres tant filaven, cosien o xerraven, i ben bé que s'ho passaven!».

—«I es balls on se solien fer?»

—«Solien esser en s'estiu, damunt una era. Hi havia guitarres i castanyetes i ballaven «jotes» i boleros.

—«Teniu record de qualque cosa curiosa que se relacioni amb sos moros?»

—«Antigament en es carrer de Sant Fernando hi havia unes baules de pedra molt ben fetes que deien que estaven *labrades* pes moros. Supòs que devien esser per fermar-hi ses bistis. Ara pens que antigament era una costum també quan encara hi havia someres amb beaces, de posar-hi ets infants dedins i així els duïen, i ben calents que estaven!».

—«Que sabeu res de sa «pedra des peix?»

—«He sentit dir que un temps duïen peix de sa part de Lluçmajor. Se posaven damunt sa «pedra», tocaven es corn i sa gent acudia a comprar-ne».

—«I es primer cine que hi va haver a Montuïri on va esser?»

—«A can Tomeu Aloi, cosí meu, que ara és mort. Hi havia taulons per *asientos*. A darrera sa pantalla hi havia sa païssa. Per cert que noltros en rèiem molt amb so cosí perquè li dèiem: «Tomeu, i ara si es mul veu es cine se pensarà que és a Barcelona!».

—«Sa primera escola que recordau, on era?»

—«Des meu temps sa primera va esser a can Marc. Hi havia es mestre Palou que era capellà. A la vila també hi hagué un gran mestre: es mestre Porcel, que tenia sa casa en es carrer de sa Trona, en es cap de cantó allà on visqué molt de temps na Matarina casada amb en Pau Antic.

II.—CONVERSA SOSTENGUDA AMB ANTONIA MATEU MARTORELL, DE 79 ANYS, TAMBÉ NATURAL DE MONTUIRI

—«Com anaven vestits un temps?»

—«Ets homos duïen calçons amb bufes, però en es meu temps *domés* els veien es darrers dies

de Carnaval. Ses dones anaven amb botonada i rebosillo. En lloc d'anar curtes com ara, duïen un rossegai fins en terra que agranava ses carreres. Com més mudades més rossegai duïen».

—«Què menjaven en aquell temps?».

—«Moltes figues seques i llegum. Quan era jove anàvem a foravila i dúiem es menjar compte just i mos havíem d'acabar es pa, perquè així deïen que treuríem un ànima del Purgatori. Tot es temps de Corema passàvem sa Coroneta d'or es dematins i s'horabaixa el rosari».

«Qué s'aixecaven molt prest un temps?».

—«Encara feia fosca. Se solien aixecar quan tocaven missa primera a les quatre o més prest i tot. Quan arribaven a foravila començaven foc porque no hi veïen».

—«Quines comèdies antigues recordau?».

—«De molt antigues no en record cap, però ja més modernes sé que varen fer «En Tomàs Moro» i d'altres. També amb so canonge Sancho feren «Magdala» que tractava de sa vida de Maria Magdalena. Aquest canonge va esser s'autor i la va fer per «La Puresa». Qui va interpretar molt bé es paper va esser na Francisca Mora que tenia quinze anys i va fer de Magdalena. Na Manera li havia posat llet de Venus i no la va conèixer ni es metge Verger que vengué d'Algaida per veure-la. Hi havia també unes esclaves que la servien i música que tocava de darrera s'escenari. Aquesta comèdia la feren quan a Montuïri hi havia s'Escola Dominical que eren unes classes que donaven a partir de les nou des vespre. Hi havia al.lotes que ja festetjaven, que no sabien gens de lletra, i així en pogueren aprendre una mica».

—«I de ses noces des vostro temps que vos ne recordau?».

—«Feien poca cosa. Es novii i sa novia se passetjaven amb una panera amb dolces de bescuit i una botella de resoli, vin blanc o aigordent».

—«I es funerals?».

—«Més o manco eren com ara. Quatre atxes i vataquí».

—«I ses festes antigues com eren?».

—«Es dia de Sant Antoni feien una cova on hi anaven un parei de dimoniets que sortien de

Antònia Mateu, asseguda, i la seva companyona, ofereixen un testimoni gràfic dels anys ja llunyans de principi de segle.

sa Casa de la Vila, una coloma que figurava que li duïa mig pa i Sant Antoni. Això era «Sant Antoni al viu».

—«I a què jugaven un temps ets al.lots?».

—«Ses nines jugàvem a la maquet. Tiràvem maquets a l'aire i els plegàvem. També mos entreteniém jugant a guyes. Les ficàvem dins un muntet de terra i hi tiràvem pedretes fins que sortien ses buyetes defora. Ets al.lots jugaven a la teia i a cotiverro».

—«Que heu estat fora Mallorca qualche vegada?».

—«Sí fona. He estat a Barcelona. Vaig pagar tres duros a camarot per anar i venir. Anàrem en es *trato* a veure na *Pastora Imperi* i a sa Plaça des Toros. A l'any 27 vaig anar també a Lourdes a veure la Mare de Déu».

I en el cel mos vegem tots plegats. Amèn.

L'OBRA CULTURAL BALEAR

Vós interessau a l'Obra...

...I l'Obra us interessa a vós

L'escarabató

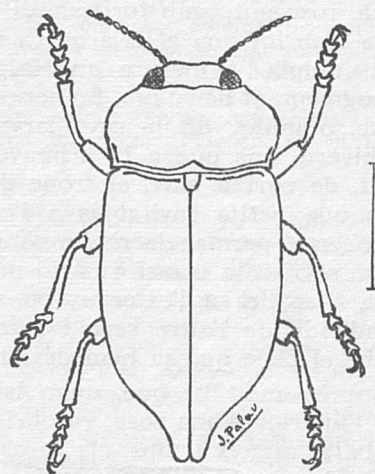
per Josep M. PALAU I CAMPS

El protagonista del nostre article d'avui serà el coleòpter que els nostres agricultors coneixen amb el nom d'escarabató. Un coleòpter que ha preocupat, i segueix preocupant, els homes del nostre camp pels danys que produeix actualment en els albercoquers.

Però potser caldria, abans de parlar de l'escarabató, presentar algunes consideracions més o manco generals sobre els insectes perjudicials a l'agricultura. Les pèrdues produïdes pels insectes en els nostres cultius són molt més altes que la majoria de la gent no creu. Algú ha dit que «recollim lo que els insectes ens deixen» i, encara que potser la frase sigui exagerada, no s'aparta massa de la veritat.

Entre els insectes els que perjudiquen més greument la nostra agricultura són, naturalment, els que anomenam «fitòfags», és a dir, els que s'alimenten de plantes, puix n'hi ha d'altres que son carnívors. Cal fer constar aquí que cada espècie d'insecte té la seva planta hoste —i ens referim, és clar, als que hem anomenat fitòfags—, ço que vol dir que a l'insecte li cal la «seva» planta i que quan aquesta, per la raó que sigui, li manca, llavors queden a l'insecte només dos camins: o bé desaparèixer com espècie, o bé adaptar-se a una altra planta la qual haurà de ser, naturalment, el més semblant possible a la seva planta hoste tipus per així tenir més facilitat d'adaptació. I això cal aplicar-ho a totes les espècies d'insecte fitòfag.

Els fitòfags, segons el seu sistema de vida, podem dividir-los, també, en dos grups: els que s'alimenten de les fulles o tanyes de les plantes (per exemple l'escarabat de la patata (*Leptinotarsa decemlineata* L.), o bé el més conegut encara cuc de seda —que no és un cuc sinó una oruga— el *Bombix Mori* L. que, com tots sabem, accepta tan sols les fulles de morera); i els que fan aliment seu de la fusta, molts dels quals coneixem amb el nom vulgar de «banyarriquers», les larves dels quals obren galeries dins l'interior dels troncs dels arbres hoste a l'alimentar-se de

L'escarabató (*Carpophilus tenebrionis* L., Coleòpter Buprèstid) és un insecte negre molt arrodonit als costats, finament puntuat i amb relleus llisos, amples i nombrosos. Les larves tenen el cos allargat, el cap molt gros i no tenen potes.

la fusta del mateix arbre. Dins aquest segon grup hi haurem d'incloure el nostre protagonista, l'escarabató.

Caldrà fer constar, finalment, que quan un insecte fitòfag és més perjudicial, perquè consumeix més aliment, és en el seu estat de «larva», o sigui quan encara no està desenvolupat del tot; en una paraula, quan és una oruga. Tots sabem que els insectes sofreixen «metamòrfosi», que pot ser completa i incompleta; volem dir que no neixen presentant una forma ja més o menys definitiva, sinó que, seguint el procés, es comença per un ou, del qual neix una oruga anomenada «larva» la qual, finalment i per una a vegades molt forta transformació, surt l'insecte en la seva forma definitiva. Aquesta transformació és ben coneguda per tothom en el cas de les papallones, no tant en el dels altres insectes, però és, en general, igual. Cal subrratllar ací que l'insec-

te sols es reproduïx en estat «adult», és a dir, les larves o orugues donen lloc a una «imago», que així s'anomena l'adult; d'aquestes imagos n'hi ha, naturalment, de mascles i de femelles i, després de la copulació, la femella depositarà els seus ous, generalment en quantitat prou grossa, en el lloc precís on les larves, al néixer, trobaran l'aliment que els cal en abundància.

Cenyint-nos ara a l'escarabató ens caldrà, si volem lluitar amb ell amb un cert èxit, conèixer la seva vida, és a dir, el que fa i, sobretot, quan ho fa.

La femella de l'escarabató, després de ser fecundada pel mascle, diposita els seus ous en els intersticis de l'escorça de l'arbre hoste, en el nostre cas l'albercoquer. D'aquests ous neixeran les larves, les orugues, que, immediatament, començaran per foradar l'escorça i s'introduiran dins la soca, rosegant, amb fortíssimes mandíbules, la fusta i obrint una galeria que s'anirà fent més i més ampla a mesura que la larva va creixent i augmentant de volum. En aquesta operació l'insecte, o millor dit la seva larva, hi passarà tot l'hivern, fins que a la primavera haurà ja travessat, de part a part, el tronc de l'arbre. Llavors, en una petita cavitat ja a l'extrem de la galeria oberta, permanixerà immòbil i sense alimentar-se, sofrirà la transformació per a esdevenir adult, i sortirà a l'exterior, on s'acoblarà amb un individu de l'altre sexe i recomençarà, altra vegada, el cicle que ja hem dexiat explicat.

Es comprèn molt bé que, quan la larva situada dins l'interior d'una soca, va obrint la seva galeria, talla, al mateix temps, els vasos que condueixen la saba de les rels fins a les fulles de l'arbre i que, quan en un mateix arbre són moltes les larves que excaven les seves galeries, poden arribar a tallar tants de vasos de saba que l'arbre no arribi a tenir l'aliment suficient per a viure i, naturalment, mori de fam.

Ací podríem afegir que, com que en aquest cas l'insecte no és gaire espectacular, puix ni tan sols es pot veure, no ens solem adonar dels danys que produeix. És el contrari de la processionària del pi, per exemple, que denuncia la seva presència amb les bosses d'orugues penjades a les branques.

Durant tot l'hivern, doncs, a l'abric del fred, la larva de l'escarabató, anirà foradant la soca i multiplicant-se, en progressió geomètrica cada any... si l'agricultor no hi posa remei.

Ara ací la pregunta és: ¿Còm es pot lluitar, amb unes certes garanties d'èxit, contra l'escarabató? Evidentment no pot fer-se mentre, en estat de larva, està dins l'interior de la soca excavant la seva galeria. És pràcticament impossible fer arribar qualsevol producte insecticida dins les seves galeries. Caldrà, doncs cercar la manera de lluitar contra ell quan ja és adult, és a dir, quan ja ha abandonat, per acomplir el seu cicle, la

protecció que la fusta de la seva planta hoste li ofereix.

Sabem que és per l'Abril-Maig quan l'insecte és adult i surt a l'exterior. Si per l'Abril tractam el tronc de la planta hoste amb un insecticida, procurant, és clar, que durant tot el mes l'escorça de l'arbre estigui recoberta del dit producte, és possible que molts dels adults que abandonen la seva galeria per a posar-se a volar cercant la parella, morin ja al sortir de la galeria i, per tant no arribin a l'acoblament i, si són femelles, a la fecundació. Per aquest costat, doncs, els podem causar ja moltes baixes.

De totes maneres és segur que no tots els insectes que abandonin la seva galeria moriran en sortir d'ella; alguns, en major o menor nombre, podran salvar-se, s'aparellaran i la femella restarà fecundada i a punt per a la posta. Caldrà, doncs, continuar tenint esment que la soca de l'arbre quedi recoberta del producte insecticida i així, quan una femella fecundada acudeixi a la soca per tal de fer-hi la seva posta, el producte insecticida actuarà damunt ella matant-la i evitant, potser, que arribi a depositar els ous.

Caldrà, també, no abandonar aquest sistema puix amb una sola temporada no es mataran, evidentment, tots els insectes, però sí que quedaran molt disminuïts en nombre, i d'aquesta manera cada any seran menys els que perjudiquin els nostres arbres.

Que l'escarabató ha donat molts de mals de cap a la gent del nostre camp no és res de nou. Aquest insecte, el *Capnodis tenebrionis* L., tenia, en principi com a planta hoste, el cirerer; avui, a Mallorca, no queden pràcticament cirerers i cal donar-ne la culpa a l'escarabató. En vint o vint-i-cinc anys i degut a què s'ha pogut reproduir lliurement, l'escarabató s'ha acabat la seva planta hoste i s'ha presentat a aquest insecte el problema al qual hem al·ludit al començament d'aquest article: o bé l'escarabató havia de desaparèixer com a espècie o bé havia d'adaptar-se a una altra planta hoste que li pogués proporcionar les mateixes condicions de vida, o les més semblants, a les que el cirerer li proporcionava.

Essent el cirerer un arbre de la família de les Amigdalàcies, ha triat, naturalment, una altra Amigdalàcia: l'albercoquer.

Des de fa anys moren molts d'albercoquers, algunes plantacions fan realment llàstima, plagades d'arbres amb les branques seques i morint-se ràpidament. Caldrà, si és que volem salvar els albercoquers, lluitar sense perdre temps amb l'escarabató. Però l'amenaça, a llarg terme és molt més greu.

L'albercoquer, encara que tingui la seva importància econòmica no té, ni de bon tros, la que té l'ametler... I l'ametler és, també, una Amigdalàcia. Un dia, més o menys llunyà, qui ho sap, l'escarabató, si se'l deixa fer com fins ara, aca-

barà també els albercoquers i cal preguntar-se si llavors, amb una abundància extrema del tal insecte, podrem salvar els ametlers, en el cas que l'escarabató en faci el seu nou hoste.

En aquest cas, i parodiant la dita, collim, —o collirem— allò que l'escarabató ens deixi... I no res més.

Josep M. PALAU I CAMPS

LLIBRES

POEMAS, per Samuel Beckett. Barral Editores. Barcelona, 1970. Libros de Enlace. 107 pàgs.

Samuel Beckett —de qui presentarem anteriorment les seves versions de **En attendant Godot**— va obtenir el Premi Nobel de Literatura en 1969, i és principalment conegut com a novel·lista i dramaturg. La totalitat, però, de la seva obra no pot ésser degudament considerada sense tenir en compte la seva poesia. És més: Jenaro Talens diu que «cal tenir en compte que Beckett no és un novel·lista o dramaturg que en una certa època de la seva vida va escriure poesia, sinó essencialment un poeta que ha utilitzat els diferents gèneres literaris per a expressar-se».

El mateix Jenaro Talens, traductor i anotador d'aquest llibre, en un ampli estudi prefacial examina atentament l'obra poètica de Beckett, oferint-ne una aproximació adequada i conscienciosa. Les versions poètiques totes duen a la pàgina paral·lela el text original anglès; ço que dona una seriositat a l'edició, seriositat que ben sovint trobam a faltar en la producció bibliogràfica castellana. El mateix traductor-introductor hi assenyala les dificultats —en el cas de Beckett, més greus i acrescudes encara— amb què ha hagut d'encarar-se, i les maneres com ha provat de resoldre-les. Val a dir que Jenaro Talens intenta de jugar net.

Consideram aquesta edició com una aportació de les més dignes i acurades a la nostra cultura hispànica.

FREUD Y LACAN, per Louis Althusser. EL OBJETO DEL PSICOANALISIS, per Jacques Lacan. Ed. Anagrama. Barcelona, 1970. Cuadernos Anagrama, 5. 58 pàgs.

Un quadern que recull dos textos, un d'Althusser, i l'altre de Lacan.

Louis Althusser, argelí nat en 1918, és autor de varies obres en les quals teoritza sobre política i sociologia, amb interpretacions molt personals sobre marxisme. Jacques Lacan, nat a París en 1901, orientà els seus esforços cap a la psiquiatria, i és professor a la Universitat de Vincennes i a l'École Normale Supérieure. Autor d'**Écrits** (1966).

Versió castellana de Nuria Garreta, amb revisió i notes de Ramón García. Els títols originals d'aquests textos són: **Freud e Lacan**, publicat a París en 1965; i **Réponses à des étudiants en philosophie sur l'objet de la psychanalyse**, també publicat a París en 1965.

LLIBRES

EL TEATRE I EL SEU DOBLE, per Antonin Artaud. Ed. Anagrama. Barcelona, 1970. Col·lecció Textos, 5. 155 pàgs.

Antonin Artaud (1896-1948) va ser un personatge extranyament interessant i curiós. Autor i actor teatral, poeta, escriptor, avui torna ser redescobert, i les seves idees i pensaments vénen a causar un encís, una fascinació en els corrents d'ara.

La vida d'Artaud va ser un seguit de crisis nervioses greus ja des de la infantesa; pels volts de la quarantena passà per una crisi mística i estigué vuit anys internat en un institut psiquiàtric. Físicament destroçat, però amb una lucidesa enorme, escriví després les seves millors poesies. Les seves idees, la seva filosofia, tot el seu pensament és un atac al món que el volta, un atac amb raons sorprenents, un combat per a un món més a la mida del seu somni. **Le théâtre et son double**, publicat per l'editor Gallimard a París en 1964, i presentat ací en versió catalana de Ramon Barnils, és un assaig inquietant, que ha exercit una gran influència en el teatre actual.

MUSEO PROVINCIAL DE LOS HORRORES, per Vicente Molina Foix. Seix Barral. Barcelona, 1970. Nueva Narrativa Hispánica. 160 pàgs.

Vicente Molina-Foix, nat a Elx en 1946, resideix a Madrid i és llicenciat en Filosofia i Lletres. Treballa principalment en activitats relacionades amb el cinema, i col·labora com a crític literari a les revistes «Insula» i «Cuadernos Hispanoamericanos».

Amb aquesta novel·la **Museo provincial de los horrores** ens dona una mostra de la seva obra de creació, on deformant les realitats que descriu, es decanta cap a uns camins d'expressió poètica i visionària.

UN MUNDO EN EXPLOSION, per Edmund Leach. Ed. Anagrama. Barcelona, 1970. Colección Argumentos, 12. 122 pàgs.

Edmund Leach, antropòleg anglès de gran anomenada, és un lluitador aferrissat a favor d'ideals de canvi i d'obertura en el món del pensament i en les formes de vida al seu país.

Aquest llibre conté sis conferències seves, radiades per la BBC de Londres, i que varen armar força renou a la Gran Bretanya. La burocràcia, els nacionalismes, les tradicions, els interessos creats, etc., són altres tants de punts de referència, en el blanc dels seus atacs.

BILLAR A LAS NUEVE Y MEDIA, per Heinrich Böll. Seix Barral. Barcelona, 1970. Biblioteca Breve de Bolsillo. 328 pàgs.

Heinrich Böll, novel·lista alemany, nat a Colònia en 1917, és presentat com a potser la més important manifestació literària de la mentalitat catòlica progressista de l'Alemanya Federal, amb tot d'experiències de la guerra i la postguerra. Algunes de les seves obres són ja conegudes a Espanya. Aquesta, **Billar um halb Zehn**, traduïda al castellà per Margarita Fontseré, és una obra d'ambició, escrita amb gran rigorisme literari.

ART

BEULAS I EL PAISATGE ESPANYOL

Josep Beulas, nascut a Santa Coloma de Farnés (Girona) el 1921, és un dels més rellevants valors de la moderna pintura de Catalunya i, a més a més, d'Espanya tota. Pels seus especials lligams amb les terres mallorquines, i també per procedir d'una regió de parla nostrada, hem volgut oferir la traducció d'aquest brillant assaig que li ha dedicat José Hierro, un dels més destacats poetes castellans de la postguerra.

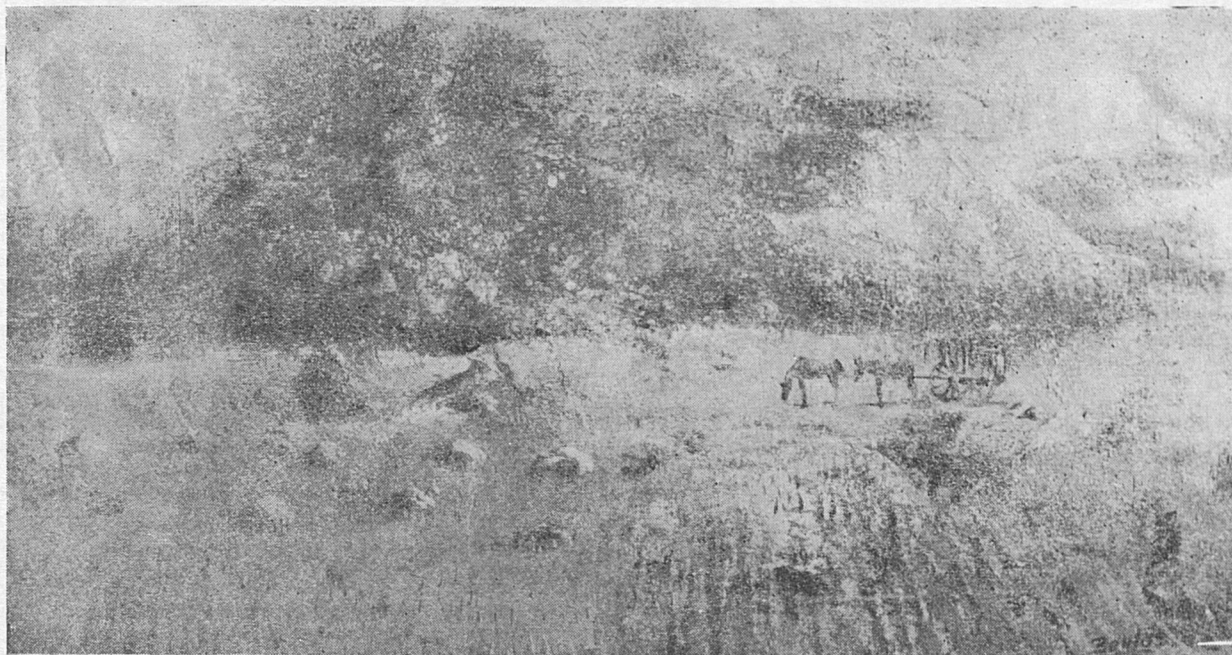
L'art de Josep Beulas arribà per primera vegada a les terres mallorquines amb una exposició al Cercle Mercantil d'Inca, l'any 1962. Feia dos anys, el 1960, havia obtingut el Premi de la «Fundació Joan March». El 1967 exposava altra cop la seva visió de ciutats i terres a la Galeria Ariel, ja més madur i interioritzat, com José Hierro assenyada. En el Saló de Tardor de la nostra ciutat, havia aconseguit, el 1965 la 1.ª Medalla. Algunes de les seves obres es troben a la Cambra de Comerç de les nostres Illes.

El paisatge és un descobriment relativament recent dins la pintura espanyola. Em referesc al paisatge com a tema únic del quadre, no al que ocupa un lloc secundari com a fons i complement de les figures humanes. Fins al segle XIX només dos paisatges podem trobar dins l'art espanyol: els de *Villa Médicis* pintats per Velázquez.

L'escassa inclinació de l'espanyol envers el paisatge depèn de la seva peculiar idiosincràsia que el duu a avantposar l'ètic a l'estètic, a fer de l'home el motiu central de les seves preocupacions. L'espanyol és realista; per això pintà el que veien homes concrets, no déus; retrats, no al·legories. Però l'espanyol és també transcendent, i cerca l'etern dins el que canvia. Aquesta és la causa de què perseguís en els seus models més la sicologia que la bellesa. Quan creia que retratava cossos estava retratant ànimes.

L'artista espanyol no pintà paisatges per la mateixa raó que no pintà desnús (llevat de Velázquez i Goya, amb *La Venus del Espejo* i *La Maja desnuda*, respectivament): perquè com a matèria d'art mai li interessà la bellesa, la perfecció de l'exterior. Tot canviaria, a mitjan segle XIX, quan un artista belga, Carles Hass, induí els seus deixebles a oblidar els convencionals temes d'Història per a girar els ulls a la Naturalesa i reflectir-la amb veritat. D'aquest grup de paisatgistes sorgiren alguns dels renovadors de la pintura espanyola contemporània: Beruete, Regoyos, Riancho...

Un art que sortia a cercar l'aire lliure necessitava una tècnica distinta de l'emprada pels artistes que pintaven en els estudis teatrals figures voltades d'ombres. Així s'enriquí la tècnica. Amb la revolució impressionista, la pintura es feu realment independent: desplaçà l'interès

Paisatge d'Ozca de Josep Beulas.
«Beulas ha preferit paisatges amb poca carn i molt d'esperit» (José Hierro).

de l'assumpte a la pintura mateixa. S'esborraren les fronteres jeràrquiques, i deixà d'haver-hi temes importants i temes menors. El paisatge —com la naturalesa morta— deixà d'esser el parent pobre del retrat, del gran quadre d'història o d'assumpte religiós.

El que és curiós d'aquest procés és que, una vegada independitzats els mitjans expressius, quan l'artista es proposà de fer no res més que bona pintura, quan es desentengué de la servil imitació de la realitat, fou possible el que semblava impossible: pintar, no tan sols l'aparença del paisatge, sinó també el seu esperit.

D'això n'és un excel·lent exemple l'art de Beulas. Els seus primers treballs revelaren un artista savi, dominador dels mitjans expressius, amb un envejable sentit del color i un toc de pinzell fresc i àgil. Els seus paisatges eren la realitat mateixa, però embellida. Eren un exemple de bona pintura, i no obstant això, el pintor es quedava a l'exterior de les coses, recreant-se dins la beutat i grandesa de la Natura, sense, però, aprofundir.

Les etapes posteriors de la seva fecunda carrera artística poden expressar-se amb una paraula: interiorització. Perquè ara, els paisatges de Beulas representen, com lapidàriament escrigué Antonio Machado:

*tierras pobres, tierras tristes
tan tristes que tienen alma.*

A l'arravatadora bellesa, a la palpitant sensualitat dels seus quadres anteriors, ha seguit l'actual visió ascètica de la realitat. Pinta ara paisatges descarnats, metafísics, reduïts als mínims elements, quasi tan sols vida interior: *tan tristes que tienen alma*. Entre el Beulas d'ahir i el d'avui hi va la mateixa distància que entre el Falla de *El Amor brujo* i el de *El Retablo de Maese Pedro*. L'evolució del seu art és, primerament, conseqüència, d'una nova visió de la realitat; a més, d'una realització més en consonància amb les noves tècniques pictòriques. Aquests paisatges d'ara no representen llocs bells per si mateixos: mars blaus que guspiregen, verdors de frondes, horts enjoiats de llimoneres i tarongers. Beulas ha preferit paisatges amb poca carn i molt d'esperit. O, si del cas, podria afirmar-se que és l'esperit de l'artista el que és retrata al plasmar aquestes terres «ermes i desheretadas», aquests Toledos fantasmals. Són creacions que coincideixen amb l'esperit dels escriptors del 98: Azorín, Baroja, Unamuno sobretot. Paisatges viscuts i sentits més que vists.

A aquesta nova visió, més fonda i essencial, correspon una expressió artística renovada. Per de prompte, la paleta ha arribat a la seva màxima austeritat, reduïda poc més que a la gama de les terres. I al mateix temps que, dins el cromàtic, s'ha empobrit voluntàriament, ha adquirit una major riquesa de matèria. Certes qualitats de la pasta —superfícies aspres en contrast amb

BEULAS I EL PAISATGE...

altres satinades, cràters formats per tons clars i magres depositats sobre altres obscurs i grasos— són conseqüència de les experiències realitzades en els darrers anys per la pintura informalista. Aquesta ampliació del llenguatge pictòric de Beulas, ens indica que estam davant un artista arrelat dins la tradició i que, no obstant això, no desdenya les troballes de la pintura d'avantguarda. Visió més fonda i expressió més rica fan d'ell un artista que sent com a poeta i expressa com a pintor.

Acab d'afirmar que Beulas sent com un poeta, i l'afirmació no ha estat feta capriciosament. Perquè poeta és qui «diu més del que diu». Es a dir, qui expressa molts de continguts amb les mínimes paraules, a l'enrevés que el retòric, que és qui «diu menys del que diu». Per a expressar molt amb pocs mitjans és necessari posseir tots els secrets de l'expressió artística, sense caure, però, en el virtuosisme, que no és més que un alard innecessari d'habilitat; Beulas posseix la saviesa suficient per a esborrar-la i ocultar-la elegantment. Per això dins ell les formes no són més que un suport, un vehicle de la seva emoció. Davant un dels seus paisatges tenim la impressió que no contemplam un quadre, sinó una realitat recordada: ha estat tot desmaterialitzat, reduït a essències.

Beulas, dins el panorama de la pintura espanyola actual, ve a ser com la darrera conseqüència d'aquesta línia de sobrietat i elegància que, al llarg de segles, ha coexistit amb la veta expressionista i dramàtica. El seu art no és *de moda*, perquè té llargues arrels enfonsades dins el passat; és *original*, art que guarda l'empremta dels seus antics *origens*. I és art tradicional no perquè imiti als pintors antics, sinó perquè empra, en el nostre temps, un llenguatge tan renovador com ells empraren el seu. Res més lluny de la seva estètica que l'anacronisme.

Quedem-nos ara davant la seva obra, davant la seva pura i fonda visió d'Espanya. Serà l'única manera d'entendre'l. Perquè tota temptativa d'explicar les coses artístiques està prèviament condemnada al fracàs. El crític no pot mai aclarir el que està suficientment clar a l'obra comentada. Es necessari que l'espectador es disposi a deixar-se guanyar per aquest art auster, líric i savi que és el de Beulas.

José HIERRO

EL PI DE L'ESPERANÇA

per Bernat VIDAL I TOMÀS

Just a l'entrada de la —aleshores petita i avui creixent— població de Cala Figuera, Sa Cala per antonomàsia que deim a Santanyí, damunt una garriga baixa de mates i estepes, creixia i creix el «Pi de l'Esperança». Sota aquest pi, que quedava lluny de les primeres cases de Sa Cala, els migdies anàvem a esperar mon pare, que muntat en bicicleta, venia a dinar amb nosaltres. També per Sant Roc anàvem a veure, des d'unes roques pedregoses, que semblaven una mica els «Toros de Guisando» que havíem vist pintats als llibres, els focs artificials que cremava S'Alquería Blanca en festes.

El «Pi de l'Esperança» era un lloc de referència a la nostra toponímia infantil. Sovint, sovint les grafies toponímiques han duit, encès, o mogut discussions ben acalorades. Nosaltres dèiem senzillament el «Pi de l'Esperança» i l'amo En Miquel Prim, escardalenc, amb un cor sentimental i una viva curiositat per conèixer les coses, ens advertia: no es diu el «Pi de l'Esperança». S'ha de dir el «Pi de l'Espera». Com Laín Entralgo feia una exacta distinció entre els dos mots «espera» i «esperança».

Ara que me trob en tren de recobrament d'una llarga malaltia, veig clarament, la diferència que ens advertia l'amo En Miquel Prim.

Espera és l'espectació d'una cosa que arribarà amb quasi absoluta certesa, com l'arribada del tren o de la primavera. En canvi amb l'esperança humana, o la virtut teològica de l'esperança, se consegueix una cosa que s'ha de lluitar cada moment per assolir-la.

En aquestes coses he pensat durant les llargues hores d'exercici imposat, pels camins d'El Tomarinar. El Tomarinar és una garriga just a la vora de la mar, silenciosa i tota florida d'herbes aromàtiques, sobretot garlandes, nom que a Santanyí aplicam a l'esplígol, lavanda silvestre, que antigament, i encara avui, a Eivissa, crec que s'anomena «tumaní», que donà nom a n'aquest indret. La florida morada de tantes garlandes dóna un aire d'esperança a les lentes caminades, mentre se sent l'oneig de la mar, la batuda dels turistes dins les piscines i el percutir de les raquetes i de les pales del «ping-pon».

Des d'El Tomarinar, se veu la silueta translúcida de Cabrera, quasi fregant el Cap de Ses Salines, i he vist néixer, florir i secar-se moltes plantes com un viu exemple de la caducitat de tantes coses humanes. Amb la meua esposa, asseguts al sol sobre uns mitjans d'El Tomarinar hem parlat, amb més melancolia que no humor, de l'espera i l'esperança, que ens ha suggerit un pi, que abans estava solitari i ara dóna aixopluc a unes someretes algerines junyides a un carretonet pintat de blau, amb les bràndoles de les rodes carabassa, esperant els turistes, que enguany, sembla, no vénen en estols massa no-drits. He recordat la distinció que ens feia l'amo En Miquel, que en veu tremolosa d'emoció cantava, durant les nits esteladas d'estiu, «habaneras», acompanyant-se d'un vell acordió.

Aquets bells records m'ajuden a afermar l'esperança i convertir-la amb una segura espera.

NECESSITATS CULTURALS

per DESCALÇ

• De tant en tant, crec que convé que qualque lletraferit, amb una paciència d'ase, faci examen de consciència respecte a les nostres necessitats culturals. Respecte a la nostra indignència cultural, si voleu. Es plantegi de bell nou vells temes. Es demani, una i altra vegada, el que hom pot fer. No accepti, poc menys que com a fets geològics, coses que, en definitiva, no són més que circumstàncies episòdiques. Lluiti contra l'amèn permanent que pronunciam, tot atorgant, amb les barres ben closes.

• Perquè sí, cal recordar el poder de la imaginació, ben aprofitada. Sempre és possible de trobar un camí. I, conseqüentment, cal parlar de l'obligació moral d'espavilar-se. O de l'imperatiu de no deixar mai de fer el que és possible fer, tanmateix.

• I hi ha tant per fer si creim que val la pena reivindicar els drets elementals d'un vernacle entre vernacles. Sense creure'ns el llombrígol del món, sense cap estuferera però també sense cap complex de inferioritat.

• Els antropòlegs saben massa bé que entre llengües, entre cultures, no té gaire sentit parlar de superioritat o inferioritat. Tal volta ens fa falta reflexionar en aprenent d'antropòleg qualque vegada. Potser fins i tot ens hi jugam una certa dignitat, una dignitat que hauríem de considerar inalienable.

• Parlant d'Antropologia, és clar, no arribarem a molta gent. Paradoxalment, si voleu. Canviem el to, doncs. Quan més ampli sigui l'auditori al que poguem arribar, «tant mieux». Allò de «a la minoria, siempre» de Juan Ramón Jiménez confés que, com tantes altres coses, no ho acab d'entendre. O ho entenc massa bé. Més aviat don la raó a Blas de Otero, que s'ha plantejat com a lema tot el contrari. Per cert, hom hauria de recomanar insistentment el seu darrer llibre, la seva antologia *Expresión y Reunión*, a qualsevol lector de poemes.

• No, no parlem d'Antropologia. Espanbarem qualcú amb aquestes paraulotes. Parlem avui de publicacions infantils, si us sembla bé. En altres ocasions ja hem parlat de la necessitat d'una revista popular de bon de veres. Avui podem parlar —cal fer-ho així o així ha entenc—

de «tebeos» en vernacle. I també, per què no?, de contes per a infants.

• Les nostres limitadíssimes editorials —i és difícil parlar-ne en plural, faig equilibris— potser s'haurien d'haver arriscat una miqueta més. Potser, tot sospesat, fóra possible fer una col·lecció per a infants sense gaires riscos. Una proporció considerable dels subscriptors de «Lluc», «Raixa», «Les Illes d'Or», «La Sínia», la «Gran Enciclopèdia», etc. també en serien subscriptors. En tot cas, seria perfectament factible, sense massa despeses, d'escatir si el percentatge seria suficient per a fer la col·lecció viable. I caldria fer-ho. Les col·laboracions, per altra banda, no haurien de faltar.

• Des de *Na Verda Verdeta* i, anant més enfora, *De com Mestre Joan Pipa la va perdre* —que no m'empegueieix gens citar—, no s'ha publicat res més, que jo sàpiga, per a infants, a la Ciutat de Mallorca. I si vaig errat, ja me corregireu. ¿No ens hauria de fer una mica de vergonya?

• Entre tots, facem examen de consciència. En veu alta, si us plau. I perdonau que faci de frare predicador. Bé cal que qualcú provi d'iniciar la conversa. Encara que per aquí no li estirau la llengua a ningú ni amb unes armolles.

LLIBRES

CABALLERIA ROJA, per Isaak Babel. Barral Editores. Barcelona, 1970. Libros de Enlace. 223 pàgs.

D'aquesta obra és diu que es una de les millors novel·les russes publicades des de la revolució, i està basada en les experiències militars de l'autor que va combatre en un regiment de cavalleria.

Isaak Babel nasqué a Odessa en 1894 i morí en circumstàncies prou confuses vers el 1941. Es autor d'alguns altres llibres que li han donat una justa anomenada.

La present traducció de José M. Güell, va precedida d'un extens pròleg de 30 pàgines, de Lionel Trilling, on fa història de la vida —una vida que sembla novel·la, pel seu dramatisme i les circumstàncies que l'envolten— d'Isaak Babel.

Noves espigoladures en la poesia de Miquel Costa i Llobera

per Gabriel LLOMPART, C. R.

És cosa sabuda que la primera poesia de Miquel Costa i Llobera està amarada pel sentiment de la naturalesa, tan característic en els escriptors romàntics. Una altra vertent, de cara a la mateixa escola poètica, que priva també en el poeta que començà a compondre a l'edat dels seus quinze anys, està constituïda pel seu interès per la musa i la tradició popular... Així, doncs, d'una banda, el paisatge de Pollença, filtrat vagorosament a través de Lamartine, i, d'una altra, el poble de Pollença, vist a través del caleidoscopi del romanticisme històric, semblen esser els inspiradors de les primeres composicions del gran poeta mallorquí. Les seves vivències del paisatge i les seves experiències de la tradició li varen obrir l'ull de l'esperit per copsar el misteri de la naturalesa i el misteri de la història, per detectar els quals tant la cultura de la seva època com la juvenesa de l'estudiant estaven en certa manera, determinats, imantats i encantats.

Res, doncs, no ens pot meravellar si el primer bri d'aquestes espigoladures inèdites dins l'obra de Miquel Costa i Llobera ens du al món irreal i indefinit del romanticisme imperant dels seus primers assaigs de versificació. En ell compareix un verger del seu poble on ha brostat un taronger. Es un taronger encantat que projecta ombres misterioses a la claror de la lluna mentre les dones d'aigua ballen a la seva vora tres pics a l'any. Tots els elements de la composició són fantasmals, com la mateixa claror de la lluna evocada que va i ve i, amb ella, res se té... Surten aquests elements, dins la poesia, i desapareixen sense avisar, com l'arbre protagonista que està allà sense que ningú l'haja sembrat i de sobte falta sense que, tampoc, ningú l'haja tallat. I en torn d'ell tot fa igual: el rossinyol, la font, les dones d'aigua, el fadrí enamorat. La poesia és un apunt de focs follets, una nota de-liquescent de dibuixant primerenc que l'autor no

se pren seriosament, en recollir la garba de les primeres poesies (1885); la deixa intencionadament sense fermar.

Ara l'espigolam i la publicam de bell nou extreta de *l'Anuari català* d'En Francesc Matheu de l'any 1875,¹ el mateix Anuari en què va veure la llum *A un claper de gegants*. Per les mateixes dates publicava l'autor *Lo que diu una cançó i Diada de juny* a la «Revista Balear» de Palma (1874) en les quals al·ludeix als romanços *A la ciutat de Nàpols* i *La captiva rescatada*. Aquest és, doncs, l'ambient en què brostà la nostra composició.

* * *

Recollint poesia popular dins el poble de Pollença vaig trobar un rapsoda setantí, l'amo En Miquel Mayol,² la mare del qual va anar a costura amb En Costa infant i que estant a l'Argentina, centre important d'emigració pollencina a principis de segle, va aprendre de memòria dues breus composicions que se li donaren com a obra de mossèn Costa i Llobera. Tenen un aire sapiencial i recorden inclús la gnòmica d'En Joan Alcover. Són o no són del Mestre?... D'una banda ens fa autoritat el testimoni; d'altra ens posa dubte la inseguretad de la transmissió. La temàtica social no deixa d'escaure al moment de la intensa emigració esmentada. Els emigrants pel seu cap, com bé sap qui n'ha tractats, junt amb la dispersió de les noves vivències experimenten una mena de fixació psicològica sobre els records casolans. Sense, doncs, voler pre-determinar res, vet aquí les composicions i qui en sàpiga més que en diga més. Res no hi podem afegir d'interès.

* * *

Així com la primera espiga l'hem recollida a Barcelona i la segona a Buenos Aires, la tercera

l'hem recollida de la costa baixa de l'illa. Per precisar, a la vorera de la carretera que puja al Puig de Sant Salvador de Felanitx, dissenyada per un ermità i realitzada per picapedrers pagesos. Un d'ells glosador per cert, i de nom ben conegut: el glosador serverí Calafat. Sembla que un dia que aquest feia marges prop del camí varen passar tira tira dos capellans, un dels quals era mossèn Costa i Llobera. L'acompanyant, felanitxer, el va advertir del caràcter especial que avalava el marjador. Així va ésser com En Costa va improvisar una glosa que l'altre li va contestar:³

COSTA

Vós que sou En Calafat
home noble i cristià?
Segons he sentit contar
i n'estic ben enterat:
quan acabau a un cap
l'altre ja està per tombar...

CALAFAT

La paret està ben forta
jo li puc assegurar.
La paret aguantarà
tot el temps que surarà
aquest illa de Mallorca.
I si cau, poc li importa;
Vostè no l'ha de pagar.

* * *

La darrera peça que oferim tampoc està inclosa a les *Obres completes*. Com tot el replec que avui feim en aquestes espigoladures, també té caient popular romancesc, sapiencial, social... i religiós. Se tracta d'una cançó religiosa tradicional que posaren a les mans d'En Costa perquè la corregís. Se'n coneix una edició titulada *Llaors de la Assumpció de la Sagrada Verge Maria*, editada en un full del segle XVII-XVIII pels *Confreres i Confrereses de la Assumpció de Nostra Senyora de la Seu* (En la Imprenta de Ignaci Frau).⁴ An En Costa li posaren a les mans una altra fulla també a manera de Goigs amb el títol: *Lo imatge de la Asunción de Nostra Señora* (Palma, Imprenta de Bonaventura Villalonga, segle XVIII). Títol que al·ludeix al paper representat per les fulles en qüestió que solien interessar més per la figura que per altra cosa i es repartien als confreres en donar la llimosna cada any.

En Costa va millorar el text en una de les seves netíssimes còpies en paper allargat, quadriculat, escrit amb la seva inconfusible lletra

rodona. El manuscrit d'aquesta còpia que me va passar un dia l'amic Joan Muntaner Bujosa du una nota del tenor següent: «Corregida p'En Miquelet Costa segons expressió de N'Andreu Torrens». Aquest era el mestre de música Andreu Torrens Busquets (1845-1927), fill il·lustre de Santa Maria del Camí, el qual va recollir la tonada d'uns quants vells del poble on compongué l'acompanyament. Si, un dia, es cantaven per dos capellans i el poble, avui encara se senten a Santa Maria mercès al cor parròquial.⁵ I mercès al mestre de música Torrens i al mestre en gai saber Costa i Llobera.

* * *

I ara feim la baga en el fermall d'aquestes espigoladures, populars i casolanes, reunides per mostrar uns quants dies corrents d'un home gran que, en darrer terme, resulta un home com els altres: dins la seva terra, entre la gent amiga, escometent els coneguts, disposat a fer un favor... I que també per això mateix, —ho vull fer notar per acabar— és viu encara dins la consciència del poble.

NOTES

(1) *Taronger florit...* Anuari català 1875 col·leccionat i publicat ab la col·laboració dels més distingits escriptors catalans, mallorquins y valencians per Francesch Matheu y Fornells (Barcelona 1874) pàgs. 246-247.

Veg. Miquel Gayà, *Contribució a l'epistolari de Miquel Costa i Llobera* (Barcelona, Ed. Barcino, 1956; Bibl. Renaixença, II), 11 i ss., i, principalment la nota 3, pàg. 12.

(2) Sobre l'amo En Mayol vegeu el meu article: *Qui sap lo que diu un cant? Gènesi i inspiració de «L'enyorança de la cativa» de M. Costa i Llobera* «LLUC» (1966), 333 i ss.

(3) L'he recollida de viva veu a Pollença. Seria interessant que qualche lector de «LLUC» ens milloràs la versió a la secció de correspondència de la revista.

(4) GASPÀR MUNAR, *Devoción de Mallorca a la Asunción* (Palma, 1950) lám. 26.

(5) MIQUEL DOLÇ, *El mestre Andreu Torrens* (Palma 1963), 19. He de dar gràcies al P. Josep Capó C. O. per les seves amables comunicacions.

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPADENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

Puis el Cel ab gran honor
sou exaltada,
pregau per nos al Redentor
Verge Sagrada.

Tot pecador invocantvos
perdó alcanza
la vostra cara amorosa
á Deu amansa:
A tots donau vostron favor
com advocada,
pregau per nos al Redentor
Verge Sagrada.

Vos son la Trinitat
la Thesorerera,
y en vés de la pietat
la dispensera:
Vos del Inférn el gran temor
nos heu llevada,
pregau per nos al Redentor
Verge Sagrada.

Per noltros ses incarnat
dins vos Señora,
el que ab gran humilitat

lo mon adora,
Per tal bé un tal thesor
al Cel pujada,
pregau per nos al Redentor
Verge Sagrada.
Pues Mare de vostron Fill
siaunos guia,
venen creixent los perills
de cada dia:
Feinos que de nos la meldat
sia llevada;
pregau per nos al Redentor
Verge Sagrada.

Lo bon Jesus que ha elegit
eser Fill vostro
pues de nostra carn vestit
es germá nostro:
Per mostrarnos gran favor
vos ha creada
pregau per nos al Redentor
Verge Sagrada.

*Imprenta de Bonaventura
Villalonga.*

Lo imatge de la Asunció de nostra Señora.

A P È N D I X

I

TARONGER FLORIT

*Taronger florit,
de flors carregat:
negú l'ha nodrit,
negú l'ha plantat.*

*Les flors que congria
ne tenen encant;
la virtut que tenen
negú sabé mai.*

*Lo rossinyolet
que ve cada maig,
si canta dins ell
no fa el mateix cant.*

*Diu que nits de lluna,
tres dies de l'any
les dones de l'aigua
hi ballen davall.*

*Un dia un fadrí
ran d'ell va cavar
i dins ses arrels
un cos hi trobà.*

*Diu que era d'un jove
que, ja fa molts d'anys,
devora la font
anava a cantar.*

*Un vespre de lluna
content hi anà,
debades l'esperen
mai més és tornat.*

*Per ço el taronger
n'és arbre d'encant,
per ço dones d'aigua
hi ballen davall.*

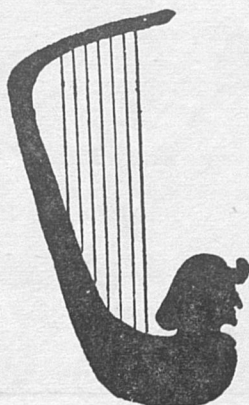
*Taronger florit,
de flors carregat:
negú l'ha nodrit,
negú l'ha plantat.*

II

[REFLEXIONS]

*Un que s'aixeca a trenc d'auba
per anar an el seu treball
i a mig dia dina en terra
i el vespre sopa a la llar,
o un que jeu fins a mig dia
i no té res que fer mai
i se passa tot lo dia
dins el vici i dins el fang...
Ara esper que qualcú em diga
quin dels dos és més sortat,
qual dels dos mereix mes honra
i quin dels dos és manco esclau.*

*Dins el camp de la ignorància
hi han sembrat mala llavor,
ai del poble que s'escolta
els apòstols de l'error!
De paraules que afalaguen
han begut el verí dolç,
trists d'aquells que esperen viure
del treball sense dur el jou.
Com no davalla a la plana
lo que sobra en els turons,
per no veure rics i pobres
és menester esfondrar el món.*

III

*Puix a los cels amb gran honor
sou exaltada,
pregau per nós al Redemptor,
Verge sagrada.*

*Tot pecador invocant-vos
perdó alcança,
que al vostre gest tan amorós
l'ira s'amansa.
A tots donau vostre favor,
com advocada...
Pregau per nós al Redemptor,
Verge sagrada.*

*Vos sou de l'alta Trinitat
la Tresorera,
i pels humans de pietat
la Dispensera.
Vós de l'infern la gran temor
nos heu llevada...
Pregau per nós al Redemptor,
Verge sagrada.*

*Per salvar-nos s'és encarnat
dins vós, Senyora,
aquell que amb gran humilitat
el món adora.
Amb Ell reinau dins l'esplendor,
al cel pujada...
Pregau per nós al Redemptor,
Verge sagrada.*

*Excelsa Mare de tal Fill,
siau-nos guia,
quan ve creixent el nou perill
de cada dia.
Que de nosaltres tota error
sia llevada...
Pregau per nós al Redemptor,
Verge Sagrada.*

*El Bon Jesús qui ha elegit
esser Fill vostro,
puix de carn nostra l'heu vestit,
germà es nostro.
Per a mostrar bondat i amor
vos ha creada...
Pregau per nós al Redemptor,
Verge sagrada.*

Entorn de "La Balenguera"

per Octavi SALTOR

PARLEN PAU ALCOVER I
EL P. JOSEP CAPÓ

Interrogat sobre les relacions de Joan Alcover i Amadeu Vives, Pau Alcover m'escrivia (23-III-66): «Al pare li feia molta il·lusió que Vives posés música a *La Balenguera*, i més pel caràcter popular que calia donar-li. El pobre va deixar aquest món abans d'ésser estrenada per l'Orfeó Català. Aquí [Palma] va cantar-la per primera vegada l'Orfeó de Sabadell el [25-26] juliol de 1926 al Teatre Líric, prou gran, que va omplir-se per complet. Al cantar-la, tot el públic va posar-se dret i va obligar a què fos repetida fins a tres voltes».

Exactament un any més tard, amb motiu de la meua disertació a l'Orfeó Català de Barcelona (cicle de conferències sobre *La música a Barcelona i la vida de l'Orfeó Català*) sobre Amadeu Vives i la fundació de l'Orfeó Català (31-III-1967),

Pau Alcover m'escrivia de nou (24-II-67): «M'agradaria molt poder assistir a la teva conferència sobre Amadeu Vives, per la seva categoria musical i catalana, i també per les referències a *La Balenguera* i a l'autor de la lletra, de què em parles. Et repeteixo que al pare li feia una gran il·lusió que el gran músic català hagués musicat un dels poemes per ell més estimats».

Devem al P. Josep Capó, C. O. de Palma, la transcripció literal i el text fotocopiats (aquest, al peu de la transcripció mecanografiada del poema) de la següent nota, signada a la Ciutat de Mallorca, 23 de setembre de 1969, per Pau Alcover: «A Santa Maria del Camí el meu pare hi trobà inspiració per uns versos de *La Balenguera*, al presenciar, a la plaça de la vila, el pas d'una parella de joves nuvis —ella vestida de pagesa— seguits d'un nodrit acompanyament, entre mostres d'alegria de la gent, com sabia Mn. Vich del pare, i jo, fill del poeta, vull confirmar».

La plaça de la Vila, a Santa Maria del Camí, on una parella que venia de noces va inspirar La Balenguera a Joan Alcover.

Joan Alcover en la seva joventut.

El P. Capó, a qui dec l'estímul de redactar i publicar aquestes notes, afegeix: «Joan Alcover tenia a Santa Maria del Camí» —bressol, com tots sabem, del poeta i humanista Miquel Dolç— «parents polítics, els Crespí, i un amic, el batlle Gabriel Bibiloni, molt entusiasta del partit maurista i cap del mateix, al poble».

La interessant comunicació del P. Capó conté una altra precisió útil. Diu: «M'han contat persones velles que el vel de nuviànces era de macetes o de malla, negre, d'uns deu pams de llargària per uns cinc d'amplària, i hi havia brodatats clavells, roses, espigues o altres emblemes d'alegria. Solien sols dur-lo, als pobles, les atletes o senyores de famílies benestants, els dies de festa. Li deien vel de nuviànces perquè ordinàriament l'estrenaven el dia de les noces».

EL CENTENARI D'AMADEU VIVES

Amadeu Vives va néixer a Collbató, al peu de Montserrat, el 18 de novembre de 1871. Morí a Madrid el 2 de desembre de 1932. Estam, doncs, en el llindar del centenari de la seva naixença. Altrament, la personalitat de la seva figura musical, com de la literària de Joan Alcover, melangiosament actualitzada per la mort del seu darrer fill Pau (únic supervivent dels cinc que hagué, i tots ells sense successió pròpia) mantenen l'oportunitat de referir-nos a un tan il·lustre binomi, en relació a la composició *La Balanguera*, tan famosa, arreu, per la seva lletra com per la seva música.

Com és sabut, Vives fundà, amb el seu millor amic el mestre Lluís Millet, l'Orfeó Català. Vives tenia només vint anys; Millet, vintiquatre. Eren 28 cantaires. Comptaven 37 socis. Vives s'apartà després del seu clos íntim, per dedicar-se a

un altre tipus de música. Però *La Balanguera* demostrà que no s'havia desentès ni del seu poble ni dels seus ideals, ni de la música popular. I, al costat del pentagrama desplejà una activitat ideològica, doctrinal i social tan estimable que el menà a ocupar la presidència dels Jocs Florals de Barcelona (1928) amb el discurs corresponent; a escriure llibres i disertacions tan interessants com *L'entusiasme és la sal de l'ànima*, i pròlegs i acotacions amicals com les que encapçalen el volum de poemes *L'estiu al cor* del poeta i músic Joan Llongueres, o apotegmes tan aguts com els dels volums de «La Colla» (la famosa «penya» de l'hotel Colon, de Barcelona, entorn de Francesc Matheu).

Deixau que cedim la paraula a un altre mallorquí, Miquel Ferrà, per fer el panegíric del mestre Vives, en donar compte del seu trespàs, dins la seva memòria secretarial dels Jocs Florals barcelonins de 1933 (p. 58 del vol. corresponent), any del centenari de la Renaixença, on el plorat Josep Carner guanyà la Flor Natural, Guillem Color l'englantina, i Mn. Camil Geis, la viola, i el patrici Raimond d'Abadal féu el discurs presidencial. Deia l'autor d'*A mig camí*: «...i el mestre Amadeu Vives, en qui una fidelitat a prova d'absències i dels climes espirituals més diferents, li féu reservar per Catalunya el tresor més íntim del seu esperit, tallant i delicat, lliurat a la cançó nostrada al declinar de la seva vida».

«Simplicitat estimable» dictaminaria el poeta J. M. López-Picó: «Tal de les seves cançons ens ha fet plorar». Però, alhora, afegiria «complexitat estimable»: «ploràvem al mateix temps que suprimíem l'adjectiu amb què la lletra de la cançó deixava en vaguetat sentimental la intenció de pàtria i que posàvem el pensament allí on molts s'acontenten de posar el cor, com diu la cançó». (p. 31 de *Fulls d'almanac*, Barcelona, 1928, ed. Altés).

Joan Alcover, més madur, amb el seu fill Pau quan era infant.

De Vives es podria dir, doncs, el que ell escriví del seu amic «Mestre Matheu i les virtuts cardinals»: «la flor de la lleialtat»; «tant perdissia... que fins sembla un miracle poder-ne trobar alguna de tant en tant, en aquest món de mónes». «Ella és una pura gràcia de la Divina Providència». (Del vol. d'octubre de 1931, p. 123).

Passem ara a donar a conèixer un text inèdit sobre el músic, escrit per un altre músic, el mestre Rafael Ferrer, sub-director de l'Orquestra Ciutat de Barcelona.

LA MUSICA DE VIVES

«Malhauradament, Vives es va dedicar poc a la nostra música, com a compositor; però les seves obres, crec que tenen la qualitat de les coses permanents, tenen autenticitat, i són tan profundament sentides, que en aviven el cor i ens emocionen, com ens emocionen les cançons populars que els anys i les generacions ja han «filtrat», vull dir que Vives feia música essencial.

»Però també s'adaptava totalment a la classe de música que es proposava fer, perquè era un home d'una intel·ligència integral, que li permetia arribar al fons dels estils i costums, no solament pel camí de la música, sinó pel de la literatura i la història.

»Podríem dir, quasi bé, que va revelar als madrilenys el «madrilenyisme» bo de *Doña Francisquita*, als galaics les seves bel·leses musicals amb *Maruxa*, i, en un món apart, trobem un París en *Bohemios*, l'òpera *La Generala*, etc.

»Que lluny està tot això de *L'emigrant*, de *La Balanguera* i de la *Matinada Santpolenca!*

»Si en les seves obres catalanes és autèntic, no crec que en cap de les altres obres seves hi hagi presència de la nostra música.

»Crec que Amadeu Vives era un home dotat per a la gran música. ¿Us imaginau el que podia haver estat l'òpera catalana de Vives?».

L'autoritat del Mestre Rafael Ferrer, en general, i específicament en relació a l'Amadeu Vives, deriva, no sols de la seva jerarquia com a compositor, director i musicòleg, sinó del fet que el seu estudi analític de l'obra de l'autor de *Bohemios*, li permeté, amb la seva pròpia inspiració, completar-la, fins a donar-li una estructura i una durada d'execució, alhora que una amplitud, verament substantives.

Encara recordam, al Teatre Grec de Montjuïc, dirigida pel mateix Mestre Ferrer, l'estrena d'aquella adaptació i l'èxit que aconseguí. Llàstima que no hagi perdurat amb prou intensitat en les cartelleres hispàniques! Cal esperar que entre les audicions commemoratives d'Amadeu Vives que són immediatament de preveure, torni a figurar aquella tan característica i inspirada —en l'autor i en l'adaptador— melodia cantable dels *Bohemios*, d'una rica fluïdesa i d'una sàvia

Joan Alcover, l'autor de Cap al tard.

frescor, arravatadora dels públics, a través de bons intèrprets.

JOAN ALCOVER, FILL MATERN DE CATALUNYA

Fou ell mateix qui ho proclamà, en la seva no prou valorada poesia *L'Espurna*, que, amb plica anònima, obtingué el primer accésit a l'englantina en els Jocs Florals de Barcelona del cinquantenari de la seva restauració (1908): «Som fill i nét de catalanes. Elles —amb mots d'enyorament me condormiren»... Aquell missatge, deliberadament impersonal en la seva identificació o paternitat concursant, constitueix, al nostre entendre, al millor composició optant al premi «Pàtria», en aquella institució; com, al sentir de molts, *La Serra* havia estat la millor flor natural atribuïda en la història dels Jocs Florals (1905): «La llengua! Ella l'ha fet, el gran prodigi», proclamà allí el poeta, qui, seguidament, desgranava les excel·lències del redreçament idiomàtic i literari, i les raons, íntimes i públiques, d'aquella «consanguinitat dels esperits», que el mateix Alcover havia proclamat, en referir-se, sense anomenar-lo, a Unamuno (*Resposta a una lletra*).

En el seu sonet *La cançó popular*, dedicada a l'Orfeó Català, Alcover evoca «la tradició catalanesca», suscitadora de «la dolça imatge de la pàtria antiga»; i en la *Salutació*, el missatge fratern és reiterat, de manera semblant a les al·lusions i al·legories orogràfiques de la oda *A la Pà-*

tria de B. C. Aribau, «el Puig-Major veu el Montseny», «Mallorca veu el Montserrat».

Tot això és per dir que no ens ha de sorprendre que la primera en ordre d'inserció de les *Cançons de la Serra* sigui precisament *La Balanguera*, damunt la pròpia cançó popular, i tonada consecutiva, mallorquines: «La Balanguera fila, fila / la balanguera filarà». Ni ha de resultar estrany que els catalans, en moments d'interdicció pública i coral de llurs cants seculars més representatius, acudissin al seu germà de dinastia i a la seva glosa popular, esperançadora i afirmativa, per acollir-hi l'afirmació de la seva fe i la seva esperança, fins a fer-los reviure, glatidora, «de la pàtria la visió». Una visió profètica i col·lectiva que «dins la profunda nit tranquila / destria l'alba qui vindrà...».

Aquella mare i aquella àvia, catalanes, se tras mudaven així en el personatge popular mallorquí, fins a fer-ne una sola consciència perdurable, no sols amb l'ànima, sinó també amb la paraula mateixa del poble, com un ressò inextingible d'aquells «focs de Sant Joan» de *L'espurna*, que «la nit perfilen», i que «en tots els cims de Catalunya vetllen». La Mare s'encarnava en el fill, en la seva hora de tribulació, per recolzar-hi la seva veu inofegable.

LLIBRES

SOBRE POLÍTICA Y LINGÜÍSTICA, per Noam Chomsky. Ed. Anagrama. Barcelona, 1970. Cuadernos Anagrama, 3. 56 pàgs.

Dos textos de Noam Chomsky presentats en versió castellana de José Cano Tembleque. El primer, *Lingüistics and politics*, fou publicat a Londres en 1969, i aplega una entrevista que li feren Robin Blackburn, Garet Stedman Jones i Lucien Rey, membres del Comité Editorial de New Left Review. El segon, *A New Call to Resist Illegitimate Authority* va ser realitzat pel Comité de Direcció de «Resist», del qual l'autor és un dels seus membres més destacats.

Noam Chomsky, jueu nat a Filadèlfia en 1928, és professor a l'Institut of Technology de Massachusetts i a Harvard, i autor d'una pila de llibres i estudis sobre lingüística.

La publicació d'aquests quaderns és senzilla i pulcra, presentats amb sobrietat i dignitat.

FILOSOFÍA Y CARNAVAL, per Eugenio Trías. Ed. Anagrama. Barcelona, 1970. Cuadernos Anagrama, 4. 81 pàgs.

Eugenio Trías, nat a Barcelona en 1942, és professor de filosofia a la Universitat Autònoma de Sant Cugat del Vallès. Ha publicat *La filosofía y su sombra* (1968). En aquest volumet l'autor hi recull tres assaigs on elabora algunes idees que en el primer llibre només havien quedat esboçades. El primer d'aquests assaigs es titula *El loco tiene la palabra*, publicat en edició original a la revista «Convivium»; el segon, *Arqueología de la cultura occidental*; i el tercer, *Primera meditación*, aplega una sèrie de sis articles, publicats a la premsa, llevat del sisè, inèdit.

LLIBRES

LAS ENCANTADAS, per Herman Melville. Seix Barral. Barcelona, 1970. Biblioteca Breve de Bolsillo, 59. 104 pàgs.

Cristóbal Serra —el nostre mallorquí i amic Cristòfol Serra— ha prologat, concispuament i sàviament, aquest llibre del qual és també el traductor al castellà. D'aquestes «belles notes» diu que l'autor «reiteradament insisteix en la mateixa pregunta: ¿quins extrems de dolor poden donar-se a la terra?». Diu també que «escrivint aquests esboços, perfectament executats, vol palesar que ell, abans que res, és un autèntic escriptor, un poeta, un pensador. En lloc de contar, compon; en lloc d'estampar dades de pura recordança, ofereix síntesis, suggerències, vivències; en suma, tematitza.

Aquest relat d'unes illes «encantades» és una de les obres més reeixides d'Herman Melville, nat a New York en 1819 i mort en 1891. Un llibre de narracions viscudes, d'experiència personal, en unes circumstàncies plenes d'interès. Cristòfol Serra ha duit a terme una versió intel·ligent, feta amb amor i amb el gust que són sempre norma en la seva tasca i el seu fer de cada dia.

LA NOVELA PICARESCA Y EL PUNTO DE VISTA, per Francisco Rico. Seix Barral. Barcelona, 1970. Biblioteca Breve. 141 pàgs.

Francisco Rico és un jove catedràtic a la Universitat Clàssica i a la Universitat Autònoma de Barcelona. Estudiós profund de la literatura, ha centrat el seu interès i ha publicat nombrosos treballs i assaigs sobre literatura medieval, el Petrarca, l'Arcipreste de Hita, Manrique, Lope de Vega, Juan de Mena, etc.

En aquest llibre ofereix un estudi sobre la picaresca castellana destacada en obres com *El Lazarillo de Tormes* i *Guzmán de Alfarache*; estudi realitzat amb pregonesa crítica i maestria sobre les qüestions que examina.

SALTO MORTAL, per Luigi Malerba. Seix Barral. Barcelona, 1969. Biblioteca Formentor. 199 pàgs.

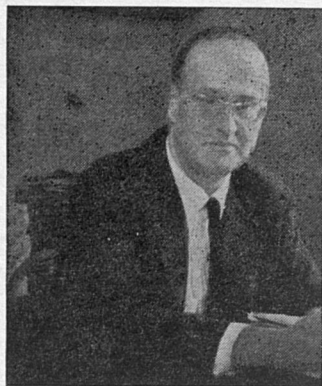
Luigi Malerba (italià, nat en 1927), després de diversos tempteigs literaris i intel·lectuals, alcança l'anomenada i despertà l'espectació de la crítica quan en 1966 publicà *Il serpente*, i en 1968 *Salto mortale*.

Aquesta darrera novel·la que Seix Barral ha editat en versió castellana de Sergio Pitol, presenta una problemàtica d'inseguretats i de transformacions, i on les més petites coses de cada dia se tornen una trampa sense parar.

LOS ALUCINADOS, per Robert Musil. Barral Editores. Barcelona, 1970. Libros de Enlace. 219 pàgs.

Robert Musil va néixer a Klagenfurt (Austria) en 1880 i morí desterrat a Suïssa en 1942. Era llicenciat en enginyeria civil i doctor en psicologia. Autor d'una sèrie de novel·les, relats, aforismes, teatre i correspondència.

El present volum aplega la seva obra teatral en versió castellana de Pablo Grosschmid, sota el títol *Los alucinados*. El complementa, en versió del mateix Grosschmid, una segona obra: *Vicente y la amiga de hombres importantes*.

P O E S I A

JOSEP MARIA LLOPART

per **Damià FERRÀ-PONÇ**

Nat a Ciutat de Mallorca el 23 de Maig de 1925, res no semblava indicar que aquest fill de bona família —son pare era coronell d'infanteria— esdevingués una de les veus poètiques més notables de la postguerra insular i, a més, un historiador rellevant de l'aportació de les Illes a la Literatura Catalana de la Renaixença ençà. Crescut dins un medi familiar castellanitzat, a les aules de l'Institut coneix Miquel Llodrà Vives qui el posa en contacte amb la —aleshores— marginada cultura autòctona —eren els difícils 40— davant de la qual passarà aviat de la curiositat al compromís.

Amb un grup de joves, participà en aquella encarcarada —i simpàtica— Acadèmia d'Història i Literatura de Mallorca que, cap a la fi del 1941, començà a funcionar a la Congregació Mariana de Montission. Tot i que, al costat dels salons semiclandestins que protagonitzaven l'activitat cultural autòctona d'aquella hora, l'Acadèmia es quedàs a nivell de provatura juvenil, cal reconèixer-li una importància en tant que activitat duita a terme per un grup d'on sorgiren algunes veus que, en els anys 50, havien de ser capdavanteres en la nostra renovació cultural.

El 1951, Manuel Sanchis Guarnier —professor de l'Institut aleshores— llançava una tria poètica de trascendental significació dins la represa cultural mallorquina després de la crisi radical del 1936: Els poetes insulars de postguerra. A l'antologia de Sanchis s'inclouïen els primers versos de Josep M.ª Llopart, que apareixien ja —per usar les mateixes paraules de l'antòleg— en contrast amb els qui servien plena fidelitat a «l'escola mallorquina». La promoció poètica de 1951 segons la terminologia de Sanchis Guarnier, o la Generació de 1950, en la del mateix Josep M.ª Llopart, començava a donar fe de vida.

L'activitat continua al llarg dels anys 50: Proliferen les tertúlies on és constant la presència del jove poeta: a La Venta del Toboso, al Café Roma, a Can Tomeu, al Bar Riskal, al Café Diagonal... Aquestes activitats de grup quallen en l'aparició de la revista Raixa —efímera per raons extraliteràries—, en la col·lecció de poesia La Font de les Tortugues, en els quaderns literaris Ponent... Prest però l'àtic activista de la contesació de la Generació del 1950 enfront de les formes de l'Escola Mallorquina, esdevé orientador de les noves veus que van apareixent dins el nostre panorama literari: els jovesen bárbaros del Grup de 1956 i, en els 60, sobre els joves compromesos amb la lírica social i protestatària.

L'obra de Josep M.ª Llopart resulta breu comparada amb la seva omnipresència a l'evolució cultural illenca —sempre en primer rengle— des de 1950 ençà. Deixant de banda la seva constant dedicació al «prologuisme» —sobre la qual ha ironitzat el mateix poeta— i les seves col·laboracions a diverses publicacions com Ponent, Quart Creixent, els Cap d'Any de la Biblioteca Raixa, Papeles de Son Armadans... es redueix al millor estudi que s'ha fet sobre la dinàmica cultural a les nostres Illes des de la revifalla de la Renaixença fins a l'inici dels anys 60, La Literatura Moderna a les Balears (1964) i a tres reculls lírics: Poemes de Mondragó (1961); La Terra d'Argensa, inèdit encara i que conté notables mostres de «poesia civil», meditació sobre la pàtria comuna i el seu destí, dins el corrent de Hispània Citerior de Llorenç Moyà i Comèdia de Blai Bonet; i, en fi, una mena d'autobiografia lírica dels anys de joventut, que és l'obra en la qual treballa actualment: Memòries i Confessions d'un adolescent de casa bona. A aquesta pertanyen els dos poemes que publicam. Valen per a ella les paraules d'André Gide a Maurois: Un llibre que s'està fent té tot l'atractiu d'un ésser viu.

JOSEP MARIA LLOMPART:

I

RECORDATORI AMB ESTAMPA

Quan l'aranya
ja hagué filat una per una les mentides,
es va encendre l'aurora
del dia setè.

Calia reposar totes les venes
i que el batec dels polsos
sincronitzés les lletanies confortables.
Tres de la tarda. *Consumatum est.*
Núvol serè. Les oronelles.
Tot el camp era ple de margarides
i assentiments. Felïç per sempre,
vaig allargar-me en el taiüt d'albat,
amb el vestit de la primera
comunió i el ciri
i el crist de nacre i el llibre d'anar a missa
amb sivella de plata.

Les boques
ploraren un somrís d'aquiescència
quan els àngels, correctes,
escamparen arreu la bona nova.
Jo havia clos els ulls. Ventalls de seda
per un cel de pedàs. ¿Aixó era tot?

El públic va aplaudir discretament
i vaig reclinar el camp damunt l'espatla.

dos

poemes

II

ELS DIUMENGES A LA TARDA
REBIEM VISITES

Deixaven els abrics al penja-robes
com qui hi deixa la pell de la mort pròpia,
esquifidament quotidiana.

Ben lligada la màscara —la persona
tràgica— sembraven la llavor
de la conversa fonogràfica
dins l'aire de paper
de la sala.

El disc, un xic ratllat, s'entrebancava
adesiara. S'obrien els badalls;
els ventalls
es tancaven.

Hi havia l'oncle, la tia, les cosines
col·legiales.

La llum de l'horabaixa
menjada d'arnes.

Jo, en un racó, tot sol, sense fitar
ullades de la mort, jugava
amb els soldats de plom.

rosa dels VENTS

DE BARCELONA

ELS PREMIS «REUS» DE TEATRE

El dia 27 del mes de juny pasat es concediren els premis de teatre, subvencionats per la vila de Reus —mitjançant aportacions privades de la gent reusenca—, a través de l'entitat anomenada «Centre de Lectura», d'antic i net historial. La concessió es va fer al llarg d'una festa brillant i alegre, en el teatre Bartrina —anexe a l'esmentat Centre de Lectura—, amb la sala disposada a manera de cafè, amb tot de tauletes, adequadament a la representació de l'espectacle de cabaret «Varietats II o La cultura de la Coca-cola», de Maria Aurèlia Capmany, que va esser l'entreteniment de la vetllada. El grup «Ca barret!», format per Carme Sansa, Josep Torrents i Frederic Roda Fàbregas, dirigits per Josep Anton Codina, juntament amb l'orquestra del grup, que interpretava la música de Josep Maria Martí, va oferir una funció divertida, àgil, amena, d'una agudíssima intenció, sòbriament interpretada, com és —no cal dir-ho— habitual en ells.

Els premis convocats eren quatre: el «Josep Aladern», dotat amb 100.000 pessetes, per una obra de teatre; l'«Antoni de Bofarull», dotat també amb 100.000 pessetes, per un assaig sobre teatre; l'«Hortensi Güell» per un assaig de teatre, escrit per gent jove (menys de 25 anys), dotat amb una bossa de llibres, obsequi de l'editorial Aymà i el «Josep Ferrer, **Queri**», per una obra de teatre d'un autor no més gran de 25 anys, dotat amb una bossa de llibres, obsequi de les «Edicions 62». Presentava l'acte Lluís Pasqual, reussenc, alumne de l'escola de teatre «Estudis Nous», que dirigeix Josep Montanyès.

La concessió va seguir aquest ordre: l'«Hortensi Güell» va esser declarat desert; el «Josep Ferrer, **Queri**» va esser atorgat a Carles Reig, un jove de Lleida, per una obra titulada «Resclums, si més no»; l'«Antoni de Bofarull», el concediren a Xavier Fàbregas per un seu assaig sobre Guimerà; el «Josep Aladern», el va rebre Jaume Melendres per la seva obra «Meridianis i paral·lels».

Dels quatre premis, aquest darrer era, evidentment, l'important de la nit, seguit immediatament per l'«Antoni de Bofarull». Xavier Fàbregas va pujar a l'estrada —que havien muntat per tal de fer-hi l'espectacle— i va dir unes paraules sobre el seu treball. Josep Maria Carandell, un dels membres del Jurat, va disertar, després, llargament sobre l'assaig de Fàbregas.

En nom del Jurat del «Josep Aladern» va parlar el seu president, Joan Oliver (a) Pere Quart. Va venir a dir que el discerniment del premi no havia estat tasca fàcil. Que una sèrie d'obres —de les trenta i tantes presentades— eren dignes de consideració, i va citar els noms d'Alexandre Ballester, de

Josep Maria Benet, de Terenci Moix, de Jordi Teixidor, de Xavier Romeu, com a finalistes. (Entre els que arribaren a les prefinals vàrem sentir el nom de Francesc Barceló i Fortuny). L'il·lustre autor de **Vacances pagades** va venir a dir que, tot plegat, les obres d'aquells autors i la del guanyador no eren res d'extraordinari, però que el país, amb la seva manca de promoció teatral, no donava per més. Els autors varen romandre una mica sorpresos, però tampoc no era qüestió de promoure una discussió pública, allà, i, encara més, amb l'últim Premi d'Honor de les Lletres Catalanes —tot, evidentment, en majúscula.

Va parlar, tot seguit, una mica més ponderadament i assenyada, Feliu Formosa, fent un resum de l'obra de Melendres, el guanyador: una obra que aborda les involucracions mútues de dos problemes vius i difícils en aquest petit món nostre, el de les classes socials i el dels nacionalismes. Va dir després unes paraules paraules Xavier Amorós i parlà, finalment, Joan de Sagarra —fill de Josep Maria de Sagarra— per dir que allò era una festa i que del que es tractava era d'atorgar uns premis de teatre i que, mirau per on, els havien atorgat. No vàrem entendre gaire la intenció del discurs, però, en resum i tot plegat, va quedar molt bé.

La vetllada es va allargar fins ben entrada la matinada, al barbobert que s'havia instal·lat a un jardinet del mateix edifici. De totes les converses i discussions, va quedar una cosa clara: que els premis «Reus» són, ara per ara, els premis de teatre més importants que es donen al país, i que moltes gràcies a la gent de Reus i que per molts d'anys.

NOTICIARI CULTURAL

HA MORT MOSSÈN SALORD

El prop passat dia 26 de juny va morir a Ciutadella, repentinament, mossèn Josep Salord Farnés. La premsa menorquina ha retut homenatge a la seva persona. Era, sense cap gènere de dubtes, el millor filòleg català que teníem a Menorca, i un bon coneixedor de la nostra història.

Investigador incansable, va publicar només una petita part de les seves recerques. Esmentem: **Pro Aris et focis** —sobre la reconquesta de Menorca i el 9 de juliol de 1558, data de l'heroica defensa de Ciutadella davant les hostes turques—, **El Acta de Constantinopla**, i **La Reconquesta de Menorca**, tots tres treballs a la col·lecció «Monografies menorquines». També va publicar **La festivitat de Sant Antoni Abat en el Llibre Vermell**, **Toponímia i arqueologia**, i tenia a punt de reeditar **Ciutadella Vella**, del mestre Benejam. Va col·laborar a la premsa menorquina amb nombrosos treballs, principalment de caire històric. Record sobretot un article a la «Revista de Menorca» titulat **La llengua dels menorquins**, on deixava ben demostrat —amb rigor científic— que el parlar de Menorca és el català.

Fou un gran sacerdot, «virtuós i net de cor» el va definir el seu company F. Martí Camps. Va ser capellà d'un poble molt petit —Es Migjorn— i mai va ocupar cap càrrec il·lustre, perquè era una persona molt senzilla. Com a professor del Seminari va fer estimar la nostra llengua a molts dels joves capellans actuals, a la vegada

que els donava classe de llatí i català.

Era tan gran el seu amor per la nostra llengua que s'inflamava d'entusiasme quan parlava d'ella. Record que em va contar un amic ciutadellenc que una vegada va anar a ca seva i, quan va veure un gastat exemplar del «Nou Testament» de Montserrat damunt la tauleta de nit, no va poder evitar que li saltassin unes llàgrimes. «Com a menorquinista, quina pèrdua hem de plorar ara tots els enamorats per les coses de la nostra illa», deia a «El Iris» l'esmentat Mn. Martí. Sí, una pèrdua, però compensada per nombrosos deixebles que ha deixat.

GRAN ÈXIT DE L'ORFEÓ CATALÀ a MAÓ

L'Orfeó Català ha organitzat un Creuer Mediterrani, amb la motonau «Monte Umbe», amb escales i actuacions a Palma, Maó, L'Alguer i Càller.

Era la primera vegada que venia a Maó el mundialment famós Orfeó i l'expectació va anar creixent de dia en dia. El dia del concert, 20 de juliol, no hi havia ni una localitat buida al Teatre Principal de Maó, on s'havia reunit gent de tota l'illa. El programa del concert tenie dues parts. La primera, de cançons tradicionals catalanes: «El cant de la senyera» —que fou escoltat dempeus pel públic—, «El mariner», «El caçador i la pastoreta», la mallorquina «Vou veri vou», etc. A la segona

part s'interpretaren obres internacionals: Jannequin, Lambert, Kubik, etc.

Diverses interpretacions es tingueren que bisar i els aplaudiments del públic foren constants. Sens dubte, podem afirmar que ha estat un dels èxits més grans que s'han vist al Teatre Principal maonès. El director, Lluís M.ª Millet va dir que «en ningún lugar el público se les había entregado como en Mahón y jamás había encontrado una compenetración tan íntima entre cantores y oyentes» (diari «Menorca», 21-7-70).

Tan contents quedaren d'aquesta primera visita a Menorca, que tornaran per a cantar el mundialment famós «Pessebre» de Joan Alavedra i Pau Casals.

L'Ajuntament de Maó va rebre oficialment l'expedició catalana i va entregar a don Joan Antoni Maragall, president de l'Orfeó, l'**Anchora del port de Maó**, que només es dona als visitants més distingits.

PROXIMA EXCURSIÓ DE L'OBRA CULTURAL BALEAR A MENORCA

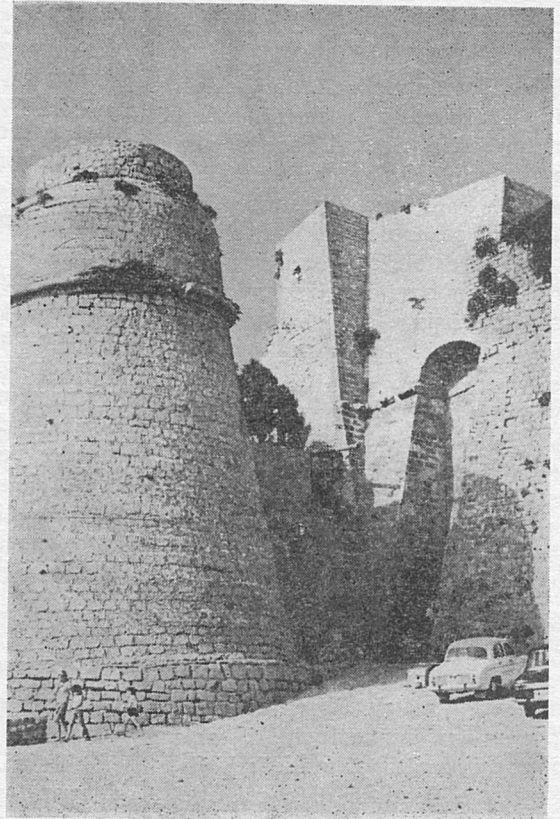
Els propers dies 12, 13 i 14 de setembre, l'Obra Cultural Balear té prevista una excursió a Menorca —amb visites a Maó, Ciutadella i d'altres indrets d'interès— a fi de donar-se a conèixer entre nosaltres. Esperam que aquesta visita sigui molt profitosa a fi de millorar les relacions entre les dues illes, especialment pel que fa a la cultura en llengua catalana.

D'EIVISSA**CONEIXEMENT PER LA IMATGE
I INVESTIGACIÓ HISTÒRICA**per **M. VILLANGÓMEZ LLOBET**

Avui tornarem a escriure de bibliografia eivissenca, amb motiu d'unes noves publicacions. Es tracta de dos treballs importants, però no podem dir que tots dos siguin llibres. El primer en el temps sí que forma un llibre, tot i que la part escrita —un breu pròleg en alemany, entre les traduccions anglesa i francesa— no afegeixi res al conjunt. L'obra consisteix, en realitat, en una bella i expressiva col·lecció de fotografies de l'illa, i, sota el títol d'*IBIZA*, ens ofereix una profunda visió —que no necessita traduccions— del nostre petit, però dens i original món insular. El segon treball és una interessantíssima sèrie d'articles —apareguts al diari local— sobre les murades eivissenques del segle XVI. No constitueix encara un llibre, però és projecte de l'Institut d'Estudis Eivissencs que sigui un llibre aviat.

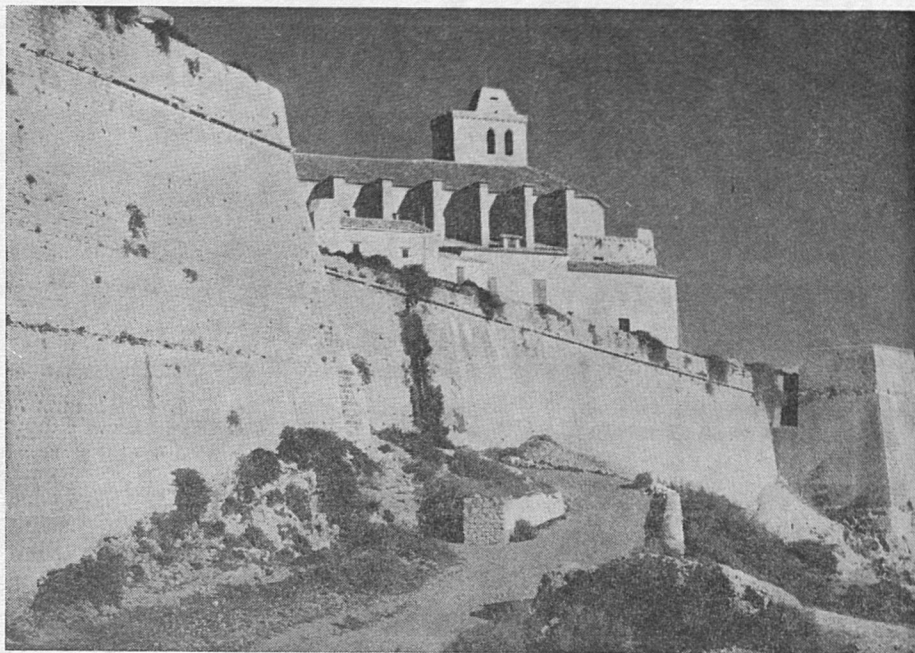
Atribuïm tot el mèrit d'*IBIZA* a la senyora Ilse Mayer Gehrken, autora de les fotografies. Les cinquanta-quatre imatges d'Eivissa —n'hi ha cinc més de Formentera— comuniquen una idea plena de l'illa, per la seva qualitat i per la selecció dels temes. Ens donen l'Eivissa permanent, sobretot, però també certs aspectes de l'actual: alguna platja, un hotel, uns grups d'estrangers pels carrers ciutadans. L'arqueologia, la vida pagesa, els pobles, la ciutat, sense oblidar les salines o alguna fesomia de la gent eivissenca, se'ns mostren en una encertada síntesi de la realitat insular. Tenim amb aquest volum d'Edicions Stock, de Barcelona, tan ben imprès i editat, un magnífic complement d'aquell memorable *IBIZA FUERTE Y LUMINOSA*, on col·laboraren Sert, Gomis i Prats.

Un llibre excel·lent, doncs, si oblidam una part del pròleg, escrit per la senyora Ursula von Wiese. Només unes mostres, que traduïm del francès, ens faran veure quants d'errors —divulgats en tres llengües— es poden acumular en tan poques línies. «Eivissa, la segona de les Balears»... Si Eivissa, amb els anys, ha arribat a formar part de les Balears, és tot un altra assumpte això de poder créixer fins al punt de ser la segona illa de l'arxipèlag. Però anem als temps que Eivissa no era ni tan sols balear: «L'illa fou oberta al comerç pels fenicis, nou segles abans

El Portal Nou, de l'època que Joan Baptista Calvi, enginyer italià, dirigia la construcció de la fortificació eivissenca.

de Jesucrist, i veié el pas successiu dels caldeus, dels egipcis i dels cartaginesos». Per què no també dels hitites o dels medes? «Passà definitivament sota la sobirania d'Espanya quan els moros foren expulsats del país». Potser seria més exacte referir-se a la sobirania de la Corona d'Aragó. Després es parla de «l'arquitectura... d'origen àrab». Però són molts i ben prestigiosos els tractadistes que no creuen en aquest origen, encara que la influència àrab es trobi en molts aspectes de l'illa. «Les cases pageses s'assemblen a les d'Orient». Això ja és més just, perquè

Un aspecte de les murades renaixentistes d'Eivissa, objecte d'un important estudi històric del Professor Dr. Escandell.

abans que arribassin els àrabs ja les cases devien tenir aquesta semblança, degut a les tradicions orientals que dugueren els púnics. El pes oriental a Eivissa és més antic i més extens que la simple aportació musulmana. «Aquesta influència musulmana es torna a trobar àdhuc a les esglésies dels segles XVI i XVII». Però dóna la casualitat que les esglésies que subsisteixen d'aquests segles són la de Santa Eulària, al camp, i la del convent de Dominics, a la part que afegiren a Dalt Vila les noves murades. La de Santa Eulària té una clara relació amb aquestes murades renaixentistes; fou construïda al mateix temps —segona meitat del segle XVI—, també com una fortalesa, i és ben probable que fos projectada pel mateix enginyer, l'italià Calvi. Queda sense calç una mena d'absis semicircular, que és la part més forta on hi hagué els canons. La resta arribà a emblanquinar-se, i aquesta blancor pot ser algun cop massa suggestiva. Quant a Sant Domingo, és una església ciutadana i barroca. Només unes capelles, per fora blanques i amb cúpules de teula, podrien semblar d'«influència musulmana». Quines meravelloses fotografies, però, ens dóna el llibre d'aquestes teulades de Sant Domingo, altes damunt les penyes i amb la mar al fons! Ara bé, sempre s'agraeixen frases sobre l'illa com aquestes: «Presenta un aspecte plàcid i somrient, amb els seus pujols i petites valls, però se'n desprèn, tanmateix, una atmosfera romàntica i salvatge». «L'Illa Blanca deu el seu nom a la resplendent blancor de les seves cases, per bé que els colors dominants siguin el

bru i el verd». «Cert, l'illa es banya en una mar d'un límpid blau, un sol calent temperat per la brisa l'acaricia; en suma, tot l'atractiu del sud hi és; però Eivissa ofereix molt més que això». I ens sembla que la prologuista interpreta bé allò que vol copsar la fotògrafa quan diu: «Misteriosa, de natura canviant, plena de vida, però d'una vida fonda, així és Eivissa».

I ara ens toca parlar d'un extens, seriós, exigent estudi sobre les actuals murades, obra d'un investigador i professional de la història, publicat entre el 4 i el 29 de juliol al «Diario de Ibiza». Es titula *NOTAS PARA LA HISTORIA DE LAS MURALLAS RENACENTISTAS DE IBIZA* i el seu autor és B. Escandell Bonet, catedràtic d'Història moderna a la Universitat d'Oviedo. No és la primera vegada que Escandell, que ha publicat una Història contemporània d'Espanya i ha escrit, per exemple, sobre el comerç turdetà, tracta un tema de la seva terra eivissenca. La part antològica del *LLIBRE D'EIVISSA* inclou *ENTORN DE LA CREACIÓ DE LA CIUTAT CRISTIANA D'EIVISSA* (1235), treball d'Escandell que forma part d'un altre més extens, encara inèdit, i a «Serra d'Or» el mateix historiador va publicar un magnífic article, *ESPAI I TEMPS EN LA HISTÒRIA MODERNA D'EIVISSA*, a la llum de la nova problemàtica. En castellà ha publicat *PROBLEMAS HISTÓRICOS EN TORNO A LOS GIMNETAS Y PERVIVENCIA DE LO PÚNICO EN LA IBIZA ROMANA*. Escandell també havia prologat lluminosament el llibre d'Antoni Costa sobre les murades medievals. Ara són les que les

rellevaren, i que encara subsisteixen, l'objecte de l'estudi del nostre historiador. Però si aquestes murades renaixentistes romanen completes, si estan a la vista, calia escorcollar els arxius de Simancas, de la Corona d'Aragó, etc., per tal d'afegir nous i importants coneixements als provinents dels arxius locals i realitzar, amb un savi maneig de fonts que han resultat tan abundants, un estudi de conjunt del que constitueix avui un monument eivissenc. És el que ha fet Bartomeu Escandell, i així ha pogut compondre el quadre sencer de la construcció d'aquesta fortificació única, i ensem situar-lo dins l'època històrica corresponent. Estudia primer el replantejament defensiu d'Eivissa el segle XVI, conseqüència de la nova onada d'inseguretat, del mal estat de les defenses medievals i de la necessitat de modernitzar el dispositiu eivissenc amb la fortificació a base de baluards, resposta a la guerra moderna d'armes de foc. En tractar de la qüestió de la paternitat política de les murades, començades el setembre de 1554, diu que aquesta correspon totalment a Felip II, Governador des de 1543 dels regnes hispànics del seu pare absent i «amb el més absolut poder i reial majestat» des de

1551. En la gènesi i procés de la construcció, l'investigador distingeix un primer període de consideració de solucions tradicionals i, a continuació, la mutació del dispositiu mitjançant l'adopció del sistema de baluards; estudia aquesta traça de les murades i la figura del seu projectista, Joan Baptista Calvi, amb la marxa de les obres, els mestres i els obrers, els preus i els salaris; ve després una nova etapa, assenyalada per la rectificació de la traça de Calvi pel nou enginyer Fratin, amb el problema de l'extensió dels murs i la creació d'un nou baluard al «burg de Santa Llúcia». Escandell ens parla, finalment, del reforç que havia de suposar per a les murades la construcció de tot un dispositiu illenc: les torres de guaita —començant per la del Carregador, avui de la Sal Rossa—, l'església-refugi de Santa Eulària, etc. Ens adonam, però, que els nostres mots són només una síntesi inexpressiva del dens contingut dels tretze articles l'aparició dels quals celebrem. La monumental fortalesa eivissenca té ara, amb el treball del jove catedràtic, la monografia històrica que mereixia.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET

Corderia
Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10
Davant la Diputació — PALMA

El millor moment a l'hora del triomf

PERFUMERIA INGLESA

TROFEUS ESPORTIUS

C/. Cadena, 6

Telèf. 21 1770

(Expedim per Agències)

oriflama

oriflama

orifl

ori

revista de la joventut

Butlletí de subscripció a

Espronceda, 214
BARCELONA-5

oriflama

En

adreça

Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat us ofereixen

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA

QUADERNS QUINZENALS
PER A PENSAR I SENTIR
AMB L'ESGLÉSIA
DEL POSTCONCILI

Per primera vegada, tota la documentació d'interés eclesial és publicada en la nostra llengua d'una manera sistemàtica i periòdica.

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA us farà arribar amb tota seguretat i garantia les encíclics, missatges, discursos, al·locucions i homilies del Papa, les instruccions dels Organismes postconciliars, els decrets de les Congregacions romanes, i, encara, una selecció d'altres textos interessants, oficials o oficiosos, tals com pastorals de bisbes, comunicats de les conferències episcopals, conclusions de congressos, declaracions d'altres jerarquies eclesiàstiques, articles de teòlegs eminents, etc.

32 p. de text útil, 17 x 24 cm.

Subscripció anual (22 números): 275 ptes.

Subscripció semestral: 150 ptes.

(estranger: 325 i 200)

Els subscriptors rebran sense cap recàrrec els números extraordinaris.

Adreçau les vostres subscripcions a

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA - MONTSERRAT (Barcelona)

UNA REVISTA PER A SACERDOTS I LAICS
QUE NOMÉS TENEN TEMPS DE LLEGIR-NE UNA